

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXVIII

Нови Сад, јун 2016.

Књига 76

Број 6.

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Игор Живковски
Мер Милош Рубежић

Основне Конвенције Међународне
организације рада и усаглашеност
позитивног законодавства Републике
Србије са њиховим нормама / 247

Мер Анђелка Рачић

Врсте насиља над децом
у породици / 265

РАСПРАВЕ

Др Александар Радованов

Рокови и пасивна легитимација код
паулијанске тужбе / 288

IN MEMORIAM

Др Слободан Бељански

Др Јанко Кубићец / 294

СУДСКА ПРАКСА

Др Марко С. Кнежевић

Судска пракса из грађанског права / 296

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 311

*Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.*

CONTENTS

ARTICLES

- Igor Zivkovski**
Milos Rubesic LL.M. International Labor Organization's
Fundamental Conventions and
Compliance of the Current Legislation
of the Republic of Serbia with Their
Norms / 247
- Andjelka Racic LL.M.** Types of Violence against Children / 265

DISCUSSIONS

- Aleksandar Radovanov Ph.D.** Deadlines and Standing to be sued in Case
of Paulian Action / 288

IN MEMORIAM

- Slobodan Beljanski Ph.D.** Janko Kubinjec Ph.D. / 294

CASE LAW

- Marko Knezevic Ph.D.** Civil case law / 296

NOTICES

- From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 311

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004), др Јанко Кубињец (2004–2016)

Уређивачки одбор

Милан Караћ

главни и одговорни уредник
адвокат у Жабљу

Зоран Којривица, адвокат у Новом Саду, др Аџила Чоколић, адвокат у Осијеку, мр Мирјана Томић Јовановић, адвокат у Новом Саду, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди, Александар Тодоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник

Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: akvojvodine@gmail.com
Рукописи се не враћају

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXVIII

Нови Сад, јун 2016.

Књига 76

Број 6.

Ч Л А Н Ц И

UDC 336.143.21:[331:061.1 (100)
34 (497.11)

Игор Живковски, адвокат

Мир Милош Рубежић, адвокатски приправник

OSNOVNE KONVENCIJE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE RADA I USAGLAŠENOST POZITIVNOG ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE SRBIJE SA NJIHOVIM NORMAMA *

SAŽETAK: Međunarodna organizacija rada od svog osnivanja 1919. godine predstavlja primarni subjekt u kreiranju međunarodnog radnog zakonodavstva. Deklaracija o osnovnim pravima i načelima od 1998. godine izdvaja osnovu međunarodnog regulisanja rada i uvodi tzv. osnovna prava radnika ili *ius cogens* međunarodnog radnog prava, dok osnovne konvencije predstavljaju izraz principa sadržanih u samom Ustavu MOR-a. Republika Srbija je, kao deo Jugoslavije, bila članica MOR-a od 1919. do 1992. godine. Nakon osam godina, 2000. ponovo postaje njen član. Ratifikovala je veliki broj konvencija, a među njima i svih osam fundamentalnih. Cilj ovog članka je da se čitaoci upoznaju s jezgrom normativne delatnosti MOR-a, gde spadaju konvencije br. 29. i 105. koje zabranjuju prinudni rad, konvencije br. 87. i 98. koje regulišu slobodu udruživanja, konvencije br. 100. i 111. koje uvode jednake mogućnosti i postupanja i konvencije br. 138. i 182. koje zabranjuju dečji rad. Ratifikovane konvencije su po svojoj snazi odmah iza Ustava Republike Srbije.

Ključne reči: Međunarodna organizacija rada, MOR, fundamentalne konvencije, *ius cogens*, konvencije br. 87, 98, 100, 111, 138, 182, sloboda udruživanja, pravo na kolektivno pregovaranje, prinudni rad, dečji rad, diskriminacija

* Rad primljen 31. 7. 2016. godine.

1. POJAM OSNOVNIH (FUNDAMENTALNIH) KONVENCIJA

Međunarodna organizacija rada je osnovana glavom XIII Versajskog mirovnog ugovora 1919. godine sa ciljem zagovaranja socijalne pravde i međunarodno priznatih ljudskih i radnih prava, bazirajući se na uverenju da se univerzalni i održivi mir može ostvariti samo ukoliko se temelji na socijalnoj pravdi – *si vis pacem cole iustitiam*. Normativna delatnost Međunarodne organizacije rada (MOR) predstavlja osnovni izvor međunarodnih radnih standarda. MOR donosi međunarodne standarde rada u formi konvencija ili preporuka koje regulišu osnovna prava radnika poput slobode udruživanja, prava organizovanja, kolektivnog pregovaranja, ukidanja prinudnog rada, jednakosti u pružanju šansi i tretmana, kao i drugih standarda koji regulišu uslove koji se odnose na čitav spektar pitanja iz oblasti radnog prava.

Međunarodna organizacija rada je u svojoj dosadašnjoj, gotovo stogodišnjoj istoriji, donela 399 međunarodnih normativnih instrumenata, od toga 187 konvencija, 6 protokola i 204 preporuke. Veliki opus donetih konvencija i preporuka, možemo s pravom reći, čini Međunarodni zakonik rada. Ovaj naziv je prikladan, imajući u vidu da ovakav kompleksni normativ po svojoj sveobuhvatnosti i koherentnosti nema pandana u drugim oblastima međunarodnog radnog prava.¹ Međutim, nemaju svi doneti standardi rada isti rang i značaj. Određen broj MOR-ovih standarda smatraju se *jednostavnim tehničkim standardima*.² Međunarodna organizacija rada je Deklaracijom o osnovnim pravima i načelima od 1998. godine izdvojila osnovu međunarodnog regulisanja rada i uvela tzv. osnovna prava radnika ili *ius cogens* međunarodnog radnog prava.

Veoma kratak period je prošao između ideje „osnovnih prava radnika” (CLS – core labour standards) i realizacije ovog projekta. Od prvog izveštaja generalnog direktora MOR-a na ovu temu 1994. godine do usvajanja deklaracije proteklo je svega četiri godine. Deklaraciju o osnovnim pravima i principima na radu (ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work) usvojio je MOR na osamdeset šestom zasedanju 1998. godine u Ženevi. Ona dalje razvija koncept radnih prava koje već sadrži Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i reflektuje univerzalni konsenzus da se ova prava postave kao obaveza *erga omnes*.

Osnovne konvencije predstavljaju izraz principa sadržanih u samom Ustavu Međunarodne organizacije rada, ali deklaracija koja ih izdvaja po svojoj suštini predstavlja jedan promotivni instrument. U Deklaraciji iz 1998. godine

¹ Petrović, A., *Međunarodni standardi rada i radnopravni sistem naše zemlje*, Radno i socijalno pravo, Beograd, 1/2013, 1–34.

² Obradović, G., *Kontrolni mehanizmi MOR-a*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, LIV, Niš, 2009, 47.

fokus se stavlja na pomoć državama kako bi se postigla saglasnost o osnovnim principima i pravima kroz tehničku saradnju. Pored tehničke saradnje, svake godine MOR objavljuje globalni izveštaj o jednom od četiri osnovna principa, koji služi kao sredstvo za procenu poboljšanja usmeravanja tehničke saradnje, kao i sredstvo za samoprocenu da li države članice ostvaruju napredak u periodu od četiri godine.³

Osnovna prava radnika regulišu konvencije br. 29. i 105. koje zabranjuju prinudni rad, konvencije br. 87. i 98. koje regulišu slobodu udruživanja, konvencije br. 100. i 111. koje uvode jednake mogućnosti i postupanja i konvencije br. 138. i 182. koje zabranjuju dečji rad. Ovih osam konvencija danas čine fundamentalne konvencije Međunarodne organizacije rada. Ukupan dosadašnji broj ratifikacija fundamentalnih konvencija videti u Tabeli 1.

Tabela 1 – *Broj ratifikacija fundamentalnih konvencija Međunarodne organizacije rada do jula 2016. godine*

Naziv konvencije (godina donošenja)	Br. ratifikacija
Konvencija br. 29. o zabrani prinudnog rada (1930)	178
Konvencija br. 87. o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava (1948)	153
Konvencija br. 98. o pravima radnika na organizovanje i kolektivno pregovaranje (1949)	164
Konvencija br. 100. o jednakosti nagrađivanja muške i ženske radne snage za rad jednake vrednosti (1951)	172
Konvencija br. 105. o ukidanju prinudnog rada (1957)	175
Konvencija br. 111. koja se odnosi na diskriminaciju u pogledu zapošljavanja i zanimanja (1958)	173
Konvencija br. 138. o minimalnim godinama za zapošljavanje (1973)	168
Konvencija br. 182. o najgorim oblicima dečjeg rada (1999)	180

Evropska unija danas aktivno podržava koncept osnovnih standarda rada, ali i druge konvencije MOR-a. Partnerstvo ovih organizacija je direktno doprinelo njihovoj brznoj ratifikaciji i boljoj primeni u zemljama članicama EU. Druge međunarodne organizacije kao što su Bretton Woods institucije (Svetska banka i Međunarodni monetarni fond), Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), te Svetska trgovinska organizacija (STO) imaju različite pristupe prema jezgru radnih standarda koje je uspostavila Međunarodna organizacija rada. Tako Bretton Woods institucije poštuju jezgro radnih standarda u

³ *Fundamental rights at work and international labour standards*, International Labour Office, Geneva, 2003, 3.

svojim aktivnostima, ali ih ne uključuju rutinski u svoje programe za države članice. Slično tome, OECD ne sledi pravni koncept jezgra radnih prava nego se oslanja na „meko pravo” (soft law) kao što su smernice za multinacionalne kompanije i stručni saveti. STO se, nasuprot njima, vodi detaljnim pravnim pravilima i još uvek se oslanja na koncept suverenosti nacionalnih država.

Savezna Republika Jugoslavija je u novembru 2000. godine najpre obnovila članstvo u Ujedinjenim nacijama, da bi zatim, krajem istog meseca, ponovo postala članica MOR-a kao jedna od država sukcesora SFR Jugoslavije. Republika Srbija je 2006. godine izdavanjem Crne Gore iz Državne zajednice Srbija i Crna Gora postala pravni sledbenik zajedničke države, te kao takva nastavila članstvo u međunarodnim organizacijama. Srbija je, kao i najveći broj država članica MOR-a, ratifikovala svih osam fundamentalnih konvencija (139 od ukupno 186 država članica MOR-a je ratifikovalo svih osam fundamentalnih konvencija). U momentu pristupanja Međunarodnoj organizaciji rada ratifikovano je 6 od 8 osnovnih konvencija, da bi preostale dve konvencije, br. 105. i 182, bile ratifikovane tri godine kasnije. Kako je u Republici Srbiji prihvaćen monistički sistem, samim činom ratifikacije, konvencija postaje deo njenog pozitivnog prava, odnosno postaje izvor prava koji je na hijerarhijskoj lestvici iznad zakona, a ispod ustava. Ovu hijerarhiju izvora prava uređuje Ustav Republike Srbije u članovima 16. i 194. Potvrđeni međunarodni ugovori moraju biti u skladu s Ustavom, dok zakoni i drugi opšti akti moraju biti saglasni sa Ustavom i ne smeju biti u suprotnosti sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava. Na taj način su međunarodni ugovori zauzeli mesto neposredno ispod Ustava, a iznad zakona.

2. ZABRANA PRINUDNOG RADA

Utopista i socijalni filozof Šarl Furije (Charles Fourier) prvi je iskoristio pojam „pravo na rad” naglasivši važnost rada ne samo za društveno, nego i za psihičko blagostanje pojedinca. Smatrao je da države imaju obavezu da osiguraju jednake mogućnosti i da je za ostvarenje tog prava neophodna potpuna reorganizacija društva. Pravo na rad jedno je od osnovnih ljudskih prava i podrazumeva pravo svakog da zarađuje za život na osnovu slobodno izabranog ili prihvaćenog zaposlenja. Jedan od bitnih elemenata sadržine prava na rad je zabrana prinudnog rada. Istorijski posmatrano, prve intervencije međunarodne zajednice protiv prinudnog rada bile su usmerene na borbu protiv ropstva, budući da je, u skladu sa zahtevima koje je Liga naroda postavila pred ugovornice Konvencije o ropstvu 1926. godine, Međunarodna organizacija rada već 1930.

godine usvojila Konvenciju br. 29. o prinudnom ili obaveznom radu.⁴ Budući da je pomenuta konvencija bila usmerena prevashodno na ukidanje prinudnog rada koji je korišćen u kolonijama i nekim nerazvijenim državama iz ekonomskih razloga, Međunarodna organizacija rada je 27 godina kasnije usvojila i Konvenciju br. 105. o ukidanju prinudnog rada, pod uticajem novih istorijskih prilika.⁵

Polazeći od toga da je delatnost MOR-a usmerena na obezbeđivanje slobode i ostalih prava čoveka, sprečavanje prinudnog ili obaveznog rada je zauzelo značajno mesto u njenim aktivnostima. Na četrnaestom zasedanju MOR-a 1930. godine usvojena je Konvencija br. 29. o prinudnom ili obaveznom radu. Konvencija u čl. 2. st. 1. definiše prinudni ili obavezni rad kao „svaki rad ili uslugu koji se zahteva od jednog lica pod pretnjom ma koje kazne i za koji se to lice nije ponudilo dobrovoljno”. Analizom norme dolazimo do zaključka da pojam prinudnog rada čine dva bitna elementa, a to su pretnja kaznom i izostanak dobrovoljnog pristanka na rad. Prinudni rad postoji onda kada država ili privatno lice naredi nekom fizičkom licu da, protiv njegove volje, lično izvršava rad ili službu, preteći mu, pritom, kaznom ili drugom uporedivom sankcijom u slučaju nepostupanja po ovom nalogu. Prema Konvenciji neće se smatrati „prinudnim ili obaveznim radom” svaki rad ili usluga koji se zahtevaju na osnovu zakona o obaveznoj vojnoj službi za radove čisto vojničkog karaktera, svaki rad ili usluga koji su deo normalnih građanskih obaveza državljana države koja sama sobom upravlja potpuno nezavisno, svaki rad ili usluga koji se zahtevaju od nekog lica kao posledica osude izrečene sudskom odlukom pod uslovom da se taj rad i usluga izvrši pod nadzorom i kontrolom javnih vlasti, svaki rad ili usluga koji se zahtevaju u uslovima više sile, zatim sitni seoski radovi. Prvim članom konvencije države se obavezuju da će ukinuti upotrebu prinudnog ili obaveznog rada u svim njegovim oblicima. Takav rad je moguć jedino u prelaznom periodu u javne svrhe i kao vanredna mera.

Svaka vlast koja je ovlašćena da naloži „prinudni ili obavezan rad” može to učiniti, samo ako se prethodno uveri da je usluga ili rad koji treba izvesti od neposrednog i važnog interesa za zajednicu koja je pozvana da ga izvodi, da su usluge ili rad aktuelni ili hitno potrebni, da je bilo nemoguće naći dobrovoljnu radnu snagu za izvođenje te usluge ili rada i pored toga što su bile ponuđene nadnice ili uslovi rada koji su uobičajeni u zainteresovanoj državi i da iz rada ili usluge neće rezultirati pretežak rad za sadašnje stanovništvo.

Lica koja mogu biti podvrgnuta prinudnom radu su odrasli sposobni muškarci koji nisu mlađi od 18 ni stariji od 45 godina. Broj muškaraca koji mogu

⁴ Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 29. o prinudnom ili obaveznom radu (*Službene novine Kraljevine Jugoslavije*, br. 297/1932).

⁵ Kovačević, Lj., *Zabrana prinudnog rada u međunarodnom pravu, sa posebnim osvrtom na granice obaveznog rada zatvorenika*, Kaznena reakcija u Srbiji, III deo, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013, 220–245.

učestvovati u prinudnom radu se određuje uredbom i ne sme preći 25 % od stalnog muškog i zdravog stanovništva. Za svaki period od 12 meseci vreme trajanja prinudnog rada neće smeti da pređe 60 dana. Prinudni ili obavezni rad mora biti plaćen. Lica koja obavljaju prinudni rad dobijaju naknadu ne manju od one koja je predviđena za obavljanje takvih poslova. Plate se isplaćuju neposredno radnicima, ne posredno preko poslodavca ili državnog organa. Izuzetak od pravila plaćanja prinudnog rada predstavlja prinudni ili obavezni rad u javnom interesu. Zakonodavstvo o naknadi štete u nesrećnim slučajevima ili za slučaj bolesti koje je na snazi na zainteresovanoj teritoriji mora da se primenjuje i na lica podvrgnuta prinudnom radu. Prema čl. 16. Konvencije zabranjuje se premeštaj u krajeve gde bi uslovi ishrane ili klime bili toliko različiti od onih na koje su radnici navikli da bi mogli biti opasni po njihovo zdravlje. U slučaju izvanredne potrebe od ovog pravila se može odstupiti. Konvencija posebno reguliše uslove rada u specifičnim delatnostima u koje spadaju izvođenje građevinskih radova, prenos lica ili robe i primena prinudnog rada u obrađivanju zemlje.

Nakon Drugog svetskog rata Konferencija MOR-a je usvojila Konvenciju br. 105. o ukidanju prinudnog rada iz 1957. godine.⁶ U prvom članu Konvencija propisuje da je svaka država članica koja ratifikuje konvenciju dužna da ukinе prinudni rad i da njemu ne pribegava pod bilo kojom formom. Zabranjuje se prinudni rad u slučajevima kada se pojavljuje kao mera prinude ili političkog prevaspitanja, kao kazna prema osobama zbog držanja i izražavanja političkih ili ideoloških gledišta suprotnih zvaničnoj politici, kao metod mobilizacije i upotrebe radne snage u cilju ekonomskih razvoja, kao disciplinska mera, kao kazna zbog učešća u štrajkovima i, na kraju, kao sredstvo rasne, verske, socijalne ili nacionalne diskriminacije.

Prinudni rad danas postoji u različitim oblicima i može da prožima sva društva, bez obzira da li su ona u razvoju ili su u pitanju industrijski razvijene zemlje, i ni u kom slučaju nije ograničen na nekoliko džepova širom sveta. Koncept prinudnog rada, uspostavljen standardima MOR-a, još uvek nije u potpunosti shvaćen. U mnogim krugovima ovaj termin se i dalje uglavnom povezuje s praksom prinudnog rada totalitarnih režima, pre svega na grube zloupotrebe radnika od strane Hitlerove Nemačke, Staljinovog Sovjetskog Saveza ili Pol Potovog režima u Kambodži. Na drugom kraju spektra termini kao što su „moderno ropstvo”, „ropski” i „prinudni rad” mogu se koristiti da označe rad siromašnih, nezdrave uslove rada, uključujući i veoma niske zarade. I zaista, neka nacionalna zakonodavstva identifikuju kasnu isplatu zarada, odnosno

⁶ Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 105. koja se odnosi na ukidanje prinudnog rada (*Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, broj 13/2002).

naknadu za rad ispod zakonskog minimuma zarade, kao najmanje jedan od elemenata prinudnog rada.⁷

Međunarodna organizacija rada procenjuje da su 20,9 miliona ljudi žrtve prinudnog rada na globalnom nivou, zarobljeni na poslovima na koje su prisiljeni ili obmanuti i koje ne mogu da napuste. Trgovina ljudima se takođe može smatrati prinudnim radom, pa ova procena obuhvata celu oblast trgovine ljudima vezanu za rad i seksualnu eksploataciju, ili, kako je neki nazivaju, „moderno ropstvo”. Podaci iz kojih je procena potekla vezani su za studije iz referentnog perioda od 2002. do 2011. godine. Procena dakle znači da su nekih 20,9 miliona ljudi, ili oko tri na svakih 1.000 osoba širom sveta, bili u prinudnom radu u bilo kom trenutku tokom ovog desetogodišnjeg perioda. Ovaj broj predstavlja konzervativnu procenu s obzirom na strogu metodologiju korišćenju za merenje ovog, uglavnom skrivenog zločina. Nije, međutim, označena kao minimalna procena. Sa standardnom greškom od 1.400.000 (7%), raspon procenjen na globalnom nivou je ukupno između 19.500.000 i 22.300.000, sa nivoom poverenja od 68 %.⁸

Najsveobuhvatniji izveštaj na temu savremenog prinudnog rada do danas donet je 2005. godine, na devedeset trećoj Međunarodnoj konferenciji rada u Ženevi, pod nazivom *Globalna alijansa protiv prinudnog rada (A global alliance against forced labour)*. Ovaj izveštaj nam daje prve globalne i regionalne procene od strane jedne međunarodne organizacije o raširenosti prinudnog radu danas u svetu.

Prinudni ili obavezni rad je definisan Konvencijom br. 182. o najgorim oblicima dečjeg rada iz 1999. godine.

Na nacionalnom nivou zabrana prinudnog rada se proklamuje Ustavom Republike Srbije iz 2006. godine. U čl. 26. stoji: „Niko ne može biti držan u ropstvu ili u položaju sličnom ropstvu. Svaki oblik trgovine ljudima je zabranjen. Zabranjen je prinudni rad. Seksualno ili ekonomsko iskorišćavanje lica koje je u nepovoljnom položaju smatra se prinudnim radom.” Ustav Republike Srbije u istom članu predviđa i slučajeve koji se ne smatraju prinudnim radom: „Prinudnim radom se ne smatra rad ili služba lica na izdržavanju kazne lišenja slobode, ako je njihov rad zasnovan na principu dobrovoljnosti, uz novčanu nadoknadu, rad ili služba lica na vojnoj službi, kao ni rad ili služba za vreme ratnog ili vanrednog stanja u skladu sa merama propisanim prilikom proglašenja ratnog ili vanrednog stanja.”

⁷ *A global alliance against forced labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005*, International Labour Office, Geneva, 2005, 5.

⁸ *ILO Global Estimate of Forced Labour Results and methodology*, International Labour Office, Geneva, 2012, 13.

Zakonodavstvo Republike Srbije je u saglasnosti sa odredbama konvencija br. 29. i 105. Jedini izuzetak predstavljaju pojedine odredbe Zakona o odbrani. Zakon propušta da tačno odredi dužinu trajanja obaveze prinudnog rada, tako da je stvoren prostor za proizvoljno određivanje trajanja radne obaveze građana u vreme ratnog i vanrednog stanja. Konvencija MOR br. 29. o prinudnom radu u čl. 12. st. 1. propisuje maksimalan period od 60 dana u periodu od 12 meseci kao vreme tokom kojeg lice može biti primorano na prinudan ili obavezan rad. Zakon o odbrani u čl. 51. st. 1. propisuje da radnoj obavezi podležu svi radno sposobni građani koji su navršili 18 godina života. Ovaj deo odredbe je u saglasnosti sa čl. 11. st. 1. Konvencije br. 29. Međutim, nastavak odredbe Zakona o odbrani predviđa da su obaveznom radu podložni svi do 65. godine (muškarci), odnosno 60. godine (žene) što je u suprotnosti sa pomenutim članom Konvencije br. 29. koji propisuje da prinudnom radu nisu podložna lica mlađa od 18, niti starija od 45 godina. Konvencija prilikom regulisanja dozvoljenog prinudnog rada pominje iskućivo muškarce, dok Zakon o odbrani pominje i žene.

3. SLOBODA SINDIKALNOG UDRUŽIVANJA

Sloboda udruživanja obuhvata pravo pojedinca da se u cilju ostvarivanja svojih ideja, prava i interesa udružuju u političke stranke, profesionalna udruženja, verske, sindikalne, nevladine ili neke druge organizacije.⁹ Ona je danas, uključujući i pravo na formiranje sindikata za zaštitu prava i interesa radnika, priznata kao jedno od osnovnih ljudskih prava. Izvedena je iz urođenog dostojanstva čovekove ličnosti. Preambula Ustava MOR-a ukazuje na to da je priznavanje principa slobode udruživanja od vitalnog značaja za poboljšanje uslova rada i ostvarivanju univerzalnog i trajnog mira. Deklaracija o ciljevima i principima MOR-a doneta u Filadelfiji, dodata Ustavu MOR-a, potvrđuje da je sloboda udruživanja od suštinske važnosti za održiv napredak.¹⁰

Tek sa završetkom Prvog svetskog rata i stvaranjem Međunarodne organizacije rada učinjeni su prvi konkretniji pomaci u oblasti slobode sindikalnog organizovanja. Prva Konvencija koja uređuje pitanje prava udruživanja odnosi se na radnike u poljoprivredi, a usvojena je 1921. godine. Iako su pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje osnovna prava za sve zaposlene ljude i poslodavce, s pojedinim izuzecima, ipak, širom sveta primena ovih osnovnih principa nastavlja da bude izazov. U mnogim zemljama određenim kategori-

⁹ Živkovski, I., *Politička prava u kontekstu ljudskih prava*, Pravno-ekonomski pogledi, god. IV, Beograd, 3/2013, 13.

¹⁰ *Challenges, Prospects and Opportunities of Ratifying ILO Conventions Nos. 87 and 98 in India*, International Labour Office, Geneva, 2011, 5.

jama radnika (kao što su državni službenici, pomorci i radnici izvoznih zona) uskraćuje se pravo da formiraju sindikat. Druge zemlje ilegalno suspenduju ili ometaju radničke organizacije. Neki čak podstiču ili sistematski ignorišu ubijanje sindikalizma. U međuvremenu, postoje zemlje koje negiraju prava udruživanja poslodavcima, tako da je efektivni tripartitni socijalni dijalog između svih glavnih aktera – vlade, poslodavaca i radnika – zaustavljen.

Dva značajna događaja na polju zaštite ljudskih prava su se dogodila 1948. godine. Konferencija Međunarodne organizacije rada je na trideset prvom zasjedanju usvojila Konvenciju br. 87. o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava.¹¹ Samo nekoliko meseci kasnije Ujedinjene nacije su usvojile Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima. Univerzalna deklaracija je, naravno, od velike važnosti za Međunarodnu organizaciju rada u njenom radu za promociju i odbranu ljudskih prava.¹²

Poslodavci i radnici ostvaruju pravo na sindikalno organizovanje tako što: obrazuju organizacije po svom izboru ili što pristupaju ovim organizacijama i to bez prethodnog odobrenja (time se proglašava pravo na sindikat kao apsolutno). Jedini izuzetak koji može primeniti svaka strana su pripadnici vojske i policije. Sloboda sindikalnog organizovanja podrazumeva i slobodu poslodavaca i radnika da ne budu članovi niti jednog sindikata, kao i slobodu napuštanja članstva u sindikatu. Konvencija br. 87. predviđa da se javne vlasti moraju uzdržavati od svake intervencije čija je priroda takva da bi imala za cilj ograničenje sindikalnih prava ili ometanja zakonskog izvršenja. Sloboda organizovanja i delovanja podrazumeva i autonomiju sindikalnih organizacija. Sloboda se garantuje i davanjem prava sindikalnim organizacijama na dobijanje svojstva pravnog lica. Sloboda i samostalnost u vršenju sindikalnih prava je ograničena principom zakonitosti.

Konvencija u čl. 11. obavezuje svakog člana Međunarodne organizacije rada da preduzme sve potrebne i pogodne mere da bi trudbenicima i radnicima obezbedio slobodno vršenje sindikalnih prava. Zaštita podrazumeva obezbeđivanje slobode udruživanja od svih subjekata koji je mogu ugroziti, a to su pre svih javna vlast, poslodavci i njihove organizacije.¹³

Međunarodna konferencija rada je 1949. godine usvojila Konvenciju br. 98. o primeni principa o pravu na organizovanje i kolektivne pregovore¹⁴ i ona

¹¹ Konvencija br. 87. o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava (*Službeni list FNRJ – Međunarodni ugovori* broj 8/58).

¹² Swepston, L., *Human rights law and freedom of association: Development through ILO supervision*, International Labour Review, Vol. 137, 2/1998, 169.

¹³ Šunderić, B., *Pravo Međunarodne organizacije rada*, Pravni fakultet Univerziteta u Beograd, Beograd, 2001, 198.

¹⁴ Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 98. o pravu na organizovanje i kolektivno pregovaranje (*Službeni list FNRJ – Međunarodni ugovori*, broj 11/1958).

u stvari predstavlja dopunu Konvencije br. 87. Ona reguliše zaštitu sindikalnih prava radnika od poslodavaca i njihovih organizacija. Osnovni cilj Konvencije br. 98. je da se radnici zaštite od diskriminacije koju bi primenjivao poslodavac zbog njihove pripadnosti sindikatu. Konvencija reguliše i zaštitu radničkih organizacija od uticaja (direktnog ili indirektnog) i uplitanja poslodavaca i njihovih organizacija. To se odnosi na formiranje, funkcionisanje i administraciju (upravu). Konvencija insistira na dobrovoljnom pregovaranju između poslodavaca ili organizacije poslodavaca, s jedne strane, i organizacije radnika, s druge strane. Pregovori se vode s ciljem zaključivanja kolektivnog ugovora koji bi regulisao uslove rada. Primena garantija predviđenih u konvencijama na vojsku i policiju ostavljena je u nadležnost državama članicama. Konvencija u čl. 6. utvrđuje da se ne odnosi na položaj državnih funkcionera.¹⁵

Zanimljivo je da nijedna od ove dve konvencije ne garantuje pravo na štrajk. Razgovori koji su prethodili usvajanju Konvencije br. 87. na Međunarodnoj konferenciji rada 1947. i 1948. godine protekli su bez amandmana koji se odnose na pravo na štrajk. Pored toga, kada je usvojena Konvencija br. 98. godinu dana kasnije, ova tema je ponovo bila u centru pažnje. Ovo praktično znači da u vreme donošenja konvencija nije postojala namera da se ovo pravo omogućí radnicima, ali da to nisu zahtevali ni sami radnici. Ovakav zaključak je izveden imajući u vidu pasivno držanje njihovih predstavnika u tripartitnim telima.

Postoje i druge konvencije Međunarodne organizacije rada koje su relevantne za slobodu udruživanja i kolektivnog pregovaranja. Na primer, tu je Konvencija br. 135. koja je vezana za radničke predstavnike. Ona obezbeđuje uslove za radničke predstavnike i zaštitu od otpuštanja ili kažnjavanja na drugi način na osnovu njihovog statusa, sindikalnog članstva ili aktivnosti u vezi s njihovim sindikatima. Konvencija br. 141. koja se bavi radničkim organizacijama na selu, opisuje slobodu udruživanja i pregovaranja seoskih radnika bez obzira da li su oni koji rade za platu ili su samozaposleni. Ona takođe opisuje obavezu vlade da olakša uspostavljanje i razvoj radnih organizacija.

Pravo na sindikalno udruživanje garantuje Ustav Republike Srbije. Sindikalne organizacije se osnivaju bez prethodnog odobrenja uz upis u registar kod nadležnog državnog organa u skladu sa zakonom, dok je Ustavni sud jedini koji može zabraniti rad bilo kog udruženja. Ovakva rešenja su u potpunosti u skladu sa relevantnim konvencijama MOR-a.

¹⁵ Šunderić, B., *op. cit.*, 199–201.

4. JEDNAKOST POLOVA

Princip jednakosti i zabrane diskriminacije uopšte dobio je svoj izraz u brojnim međunarodnim instrumentima, a za pitanje jednakosti i zabrane diskriminacije u pogledu zapošljavanja i zanimanja najznačajniji su dokumenti koje je usvojila Međunarodna organizacija rada. Oni su, u velikoj meri, poslužili kao uzor za slične dokumente koje su usvajale druge asocijacije (pre svega Evropska unija), ali i nacionalna zakonodavstva.¹⁶

Čak i onda, neposredno posle Prvog svetskog rata, zaštita žena i princip jednake naknade za rad jednake vrednosti bile su istaknute kao oblasti u kojima se pozivalo na hitnu akciju. U Filadelfiji, 1944. godine, Međunarodna konferencija rada je usvojila Deklaraciju kojom objavljuje da „sva ljudska bića, bez obzira na rasu, veru ili pol, imaju pravo na potragu kako materijalnog blagostanja, tako i njihovog duhovnog razvoja u uslovima slobode i dostojanstva, ekonomske sigurnosti i jednakih mogućnosti”. U Deklaraciji se navodi da „siromaštvo bilo gde predstavlja opasnost za prosperitet svuda”. Prava žena radnika čine sastavni deo vrednosti, principa i ciljeva koji čine suštinu mandata MOR-a. O ovome svedoči i činjenica da je u prvoj godini postojanja Međunarodne organizacije rada doneta konvencija čija je tema bila zapošljavanje žena pre i posle porođaja. Pravo na zaštitu od diskriminacije je i jedno od četiri osnovnih prava koja se štite MOR-ovom Deklaracijom o osnovnim principima i pravima na radu (1998).

Princip jednakosti nagrađivanja muške i ženske radne snage utvrđen je Konvencijom br. 100. o jednakosti nagrađivanja muške i ženske radne snage za rad jednake vrednosti.¹⁷ Ovu konvenciju Konferencija je usvojila na trideset četvrtom zasedanju 1951. godine. Konvencija se sastoji od četrnaest članova i bavi se sprečavanjem diskriminacije u nagrađivanju s obzirom na pol. Izraz „nagrađivanje” obuhvata nadnicu ili platu običnu, osnovnu ili minimalnu i sve druge dodatke koji se isplaćuju neposredno ili posredno u novcu ili u naturi od strane poslodavca, radniku na osnovu zaposlenja. Svaka država članica moraće da podstiče i obezbeđuje primenu principa jednakosti nagrađivanja između muške i ženske radne snage. Razlike između stopa nagrađivanja koje odgovaraju razlikama proizašlim iz objektivne procene poslova koji treba da se vrše, ne bi trebalo smatrati protivnim ovom principu.

Opšta konferencija MOR-a je na svom četrdeset drugom zasedanju 1958. godine usvojila Konvenciju br. 111. koja se odnosi na diskriminaciju u pogledu

¹⁶ Obradović, G., *Pravo na jednak tretman u zapošljavanju osoba sa mentalnim poremećajima*, Temida, Beograd, 3/2007, 47.

¹⁷ Konvencija br. 100. o jednakom nagrađivanju (*Službeni vesnik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ*, broj 12/52).

zapošljavanja i zanimanja.¹⁸ Konvencija takođe ima četrnaest članova. Termin „zapošljavanje i zanimanje” u ovoj konvenciji obuhvata pristup stručnom osposobljavanju, pristup zapošljavanju i raznim zanimanjima i uslove za zaposlenje.

Diskriminacijom se po Konvenciji podrazumeva svako razlikovanje, isključenje, ili davanje prvenstva na osnovu rase, boje, pola, vere, političkog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porekla koji idu za tim da unište ili naruše jednakost mogućnosti ili postupanja u pogledu zapošljavanja ili im štete (čl. 1. Konvencije). Nije svako razlikovanje, isključenje ili davanje prvenstva u oblasti zapošljavanja diskriminacija, već samo ono koje se zasniva na karakteristikama i okolnostima koje nisu od značaja za vršenje rada. Prema Konvenciji ne smatra se diskriminacijom razlikovanje, isključenje ili davanje prvenstva po osnovu traženih kvalifikacija za neko određeno zaposlenje. Ne smatraju se diskriminacijom ni mere koje su namenjene nekom licu, mere zaštite ili pomoći i posebne mere.

Pored pomenutih konvencija br. 100. i 111, izdvajamo i druge osnovne konvencije Međunarodne organizacije rada koje takođe imaju poseban značaj za ravnopravnost polova. To su Konvencija br. 87. o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organizovanje iz 1948. godine i Konvencija br. 98. o pravu na organizovanje i kolektivno pregovaranje iz 1949. godine. Njihova sadržina predviđa prava koja su omogućila nastavak borbe za rodnu ravnopravnost, a primena ove dve konvencije je posebno važna za realizaciju svih drugih prava, uključujući ljudska prava žena. I mnoge druge konvencije Međunarodne organizacije rada kroz svoju sadržinu provlače norme koje se osvrću na probleme žena i koje posebno štite njihov položaj.

Svaka članica MOR-a je u obavezi da sprovodi nacionalnu politiku kojom se unapređuje jednakost mogućnosti i postupka u pogledu zapošljavanja i zanimanja, da saraduje sa organizacijama poslodavaca i radnika, donosi zakone i podstiče donošenje programa za stručno osposobljavanje u cilju prihvatanja i sprovođenja takve politike i da redovno izveštava o preduzetim merama. Zatevajući aktivno učestvovanje države uz saradnju sa predstavnicima poslodavaca i radnika, MOR vrši pritisak na svoje članice da bi se norme zaista primenile, a nedostaci i problemi u njihovoj primeni što pre otklonili.

Nediskriminacija i promovisanje jednakosti kao temeljni principi Međunarodne organizacije rada sastavni su deo Agende dostojanstvenog rada. Politika Međunarodne organizacije rada vezana za rodnu ravnopravnost operacionalizuje se kroz Akcioni plan MOR-a za rodnu ravnopravnost 2010–2015. (The ILO Action Plan for Gender Equality 2010–2015).

Ustav Republike Srbije u čl. 15. propisuje ravnopravnost polova: država jemči ravnopravnost žena i muškaraca i razvija politiku jednakih mogućnosti.

¹⁸ Konvencija br. 111. od 25. juna 1958. o diskriminaciji u pogledu zapošljavanja i zanimanja (*Službeni list SFRJ – Dodatak*, broj 3/61).

Čl. 21. zabranjuje svaki oblik diskriminacije po bilo kom osnovu: „Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.“ Zakon o ravnopravnosti polova je donet 2009. godine s ciljem da se stvore jednake mogućnosti ostvarivanja prava i obaveza, preduzmu posebne mere za sprečavanje i otklanjanje diskriminacije zasnovane na polu i rodu i uredi postupak pravne zaštite lica izloženih diskriminaciji. U julu 2014. godine, usvojene su određene izmene i dopune Zakona o radu koje imaju za cilj zaštitu žena na radnom mestu i uspostavljanja ravnoteže između porodičnih i profesionalnih obaveza žena. Na polju zakonodavstva učinjeni su krupni koraci ka zaštiti žena i njihovoj ravnopravnosti, ali glavni problem vladavine prava u Republici Srbiji danas nije nedostatak pravnih akata već njihova primena.

5. ZABRANA DEČJEG RADA

Postoji 318 miliona ekonomski aktivne dece na svetu. Oko dve trećine ove dece (218 miliona) učestvuje u onom što se smatra dečji rad. Ostali učestvuju u prihvatljivim oblicima rada. Od 218 miliona dece radnika, preko 126 miliona učestvuju u opasnim poslovima. U mnogim slučajevima oni žive u zemljama gde je dečji rad zabranjen.¹⁹ Kao odgovor na raširenu zabrinutost oko dečjeg rada, MOR je takođe proširio svoj Međunarodni program za ukidanje dečjeg rada (IPEC).²⁰

Dečji rad je rad koji šteti dobrobiti deteta i sprečava njegovo obrazovanje, razvoj i budući život. Dečji rad je rad koji, po svojoj prirodi i načinu na koji se vrši, šteti, zloupotrebljava i eksploatiše dete i sprečava dečje obrazovanje. Pored termina „dečji rad“, MOR takođe koristi izraze „deca koja rade“ i „ekonomski aktivna deca“, uglavnom iz statističkih razloga. Ova dva termina registruju rad dece više od jednog časa tokom sedmodnevnog perioda. Ovaj rad može biti plaćen ili ne, na tržištu ili ne, redovni ili povremeni, legalni ili nelegalni. U mnogim slučajevima ovaj rad je u okviru zakona, i zato se ne smatra dečjim radom. Zbog toga je važno, kada se čitaju statistike, praviti razliku između „dečjeg rada“ koji je ilegalan, i aktivnosti definisanih ovim drugim terminima koji uključuju dečji rad ali i rad koji deca rade legalno. MOR upo-

¹⁹ *Poslodavci i dečji rad*, Međunarodna organizacija rada, Priština, 2007, 5.

²⁰ Elliott, A., Freeman R., B., *Can Labor Standards Improve Under Globalization?*, Institute for International Economics, Washington D. C., 2003, 98.

trebljava ove druge termine jer je lakše prikupiti podatke na osnovu njih nego zasnovanih samo na terminu dečji rad.

Opšta konferencija je na svom 58. zasjedanju 1973. godine u Ženevi usvojila Konvenciju br. 138. o minimalnim godinama starosti za zapošljavanje kako bi se postiglo potpuno ukidanje rada dece.²¹ Svaka članica za koju je ova konvencija stupila na snagu obavezuje se da će sprovoditi nacionalnu politiku čiji je cilj da se osigura efektivno ukidanje rada dece, te da se progresivno pome-
raju minimalne granice starosti za zasnivanje radnog odnosa ili rada u skladu sa potpunim fizičkim i mentalnim razvojem omladine. Konvencija predstavlja opšti instrument kojim se regulišu minimalne godine života za prijem u radni odnos odnosno na rad. Država koja ratifikuje Konvenciju preciziraće u izjavi minimalne godine starosti neophodne za zasnivanje radnog odnosa, odnosno rad na svojoj teritoriji i na prevoznim sredstvima registrovanim na njenoj teritoriji. Minimalne godine starosti ne treba da budu ispod godina starosti završavanja obaveznog školovanja, u svakom slučaju ne manje od 15 godina. Radovi koji po svom karakteru i okolnostima u kojima se obavljaju mogu da ugroze zdravlje, sigurnost ili moral mladih smatraju se za opasne radove. Uslov za zasnivanje radnog odnosa u pogledu minimalnih godina starosti ne treba da bude ispod 18 godina. Konvencija se ne primenjuje na rad dece i omladine u školama, kao ni na rad u preduzećima pod uslovom da lice ima najmanje 14 godina. Konvencija daje mogućnost državama članicama da nacionalnim zakonima ili propisima dozvole zapošljavanje odnosno rad lica od 13 do 15 godina starosti na lakšim radovima. To su poslovi koji nemaju izgleda da budu štetni po njihovo zdravlje ili razvoj i nisu takvi da štete njihovom pohađanju škole. Izuzeće od zabrane zapošljavanja lica ispod 15 godina može se dozvoliti i za svrhe kao što je učešće lica u umetničkim predstavama.

Konvencija br. 182. o najgorim oblicima dečjeg rada doneta je 1999. godine na osamdeset sedmom zasjedanju Međunarodne konferencije rada. Zajedno sa Konvencijom br. 182. doneta je i Preporuka br. 190. koja je dopunjuje. Prilikom donošenja Konvencije, Međunarodna konferencija rada se pozvala na rezoluciju koja se odnosila na eliminaciju dečjeg rada, a koju je usvojila na svom osamdeset trećem zasjedanju 1996. godine. Konferencija je zaključila da je dečji rad u velikoj meri uzrokovan siromaštvom i da je dugoročno rešenje u stalnom ekonomskom razvoju koji vodi društvenom napretku, naročito ublažavanju siromaštva i obrazovanju za sve. Tada se Konferencija pozvala i na Konvenciju o pravima deteta koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. i na Deklaraciju MOR-a o osnovnim principima i pravima na radu. Istaknut je i značaj Konvencije br. 30. o prinudnom radu.

²¹ Konvencija br. 138. o minimalnim godinama za zapošljavanje (*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 14/82).

Svaka članica koja ratifikuje ovu konvenciju preuzima hitne i efikasne mere kako bi obezbedila da se najgori oblici dečjeg rada pod hitno zabrane i eliminišu. Dete je za svrhu ove konvencije svako lice mlađe od 18 godina. Svaka članica, nakon konsultacija s organizacijama poslodavaca i radnika, utvrđuje ili određuje odgovarajuće mehanizme za praćenje primene odredaba kojima se sprovodi ova konvencija. Svaka članica izrađuje i sprovodi programe akcije za eliminisanje najgorih oblika dečjeg rada kao prioritet. Za svrhu ove konvencije najgori oblici dečjeg rada obuhvataju sve oblike ropstva ili običaja sličnih ropstvu, kao što su prodaja i krijumčarenje dece, dužničko ropstvo, kmetstvo i prinudni ili obavezni rad, uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje dece za učešće u oružanim sukobima, zatim korišćenje, nabavljanje ili nuđenje deteta radi prostitucije, proizvodnje pornografije ili za pornografske predstave, korišćenje, nabavljanje ili nuđenje deteta za nedozvoljene aktivnosti, naročito za proizvodnju i krijumčarenje droge onako kako su definisane relevantnim međunarodnim ugovorima, kao i rad koji je, po svojoj prirodi ili okolnostima u kojima se obavlja, verovatno štetan po zdravlje, bezbednost ili moral dece.

Svaka članica izrađuje i sprovodi programe akcije za eliminisanje najgorih oblika dečjeg rada kao prioritet. Takvi programi akcije se izrađuju i sprovode u konsultaciji sa relevantnim vladinim institucijama i organizacijama poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir mišljenja drugih zainteresovanih grupa prema potrebi. Potpisnice konvencije preduzimaju odgovarajuće korake kako bi jedna drugoj pomogle u sprovođenju ove konvencije putem pojačane međunarodne saradnje odnosno pomoći.

Međunarodna organizacija rada je proglasila 12. jun za Svetski dan borbe protiv dečjeg rada. Praznikom se podiže svest ljudi o problemu dečjeg rada i promovišu mere za borbu protiv njega.

Republika Srbija materiju položaja dece kada je reč o radnim odnosima i njihovom iskorišćavanju i eksploataciji reguliše kroz nekoliko zakonskih akata, među kojima su Porodični zakon, Krivični zakonik Srbije i Zakon o radu. Zakon o radu reguliše zapošljavanje dece na opšti način, a postavlja opštu granicu radne sposobnosti na 15 godina života. Krivični zakonik predviđa čitav niz krivičnih dela koja se tiču iskorišćavanja dece. Čl. 183. i 184. inkriminisana su ponašanja koja se tiču obljube sa detetom, podvođenja i posredovanja u vršenju prostitucije, čl. 185. inkriminiše prikazivanje pornografskog materijala i korišćenje dece za pornografiju, čl. 193–197. inkriminišu zlostavljanje dece, nasilje u porodici i zapuštanje porodičnih obaveza, dok su trgovina decom i zasnivanje ropskog odnosa prema maloletnom licu, kao posebni oblici krivičnih dela inkriminisani čl. 388–390. Povreda obaveza koje poslodavac ima prema maloletnom licu koje je kod njega zaposleno, inkriminisana je kao jedan od oblika izvršenja krivičnog dela povrede prava po osnovu rada i prava iz socijalnog osiguranja regulisanih čl. 163. Krivičnog zakonika Srbije.

6. ZAKLJUČAK

Međunarodna organizacija rada ima vodeću ulogu u preoblikovanju društva sa ciljem dostizanja univerzalnih radnih standarda. Ona to postiže svojom normativnom delatnošću, koja je nesumnjivo najvažnija. Pored toga, MOR se bavi i njihovim promovisanjem i tehničkom saradnjom kojom pruža pomoć svojim članicama u njihovom sprovođenju. Nemaju svi normativni instrumenti isti rang i značaj. Od 399 do danas donetih normativnih akata izdvojeno je 8 osnovnih. Osnovne konvencije predstavljaju izraz principa sadržanih u samom Ustavu Međunarodne organizacije rada, one su osnovne, fundamentalne same po sebi, imajući u vidu prava radnika koja štite. Deklaracija o osnovnim pravima i principima na radu iz 1998. godine ih samo izdvaja i promoviše kao normativne akte koji su primarni po svom značaju i koji su iznad ostalih. Republika Srbija je, kao i najveći broj država članica MOR-a, ratifikovala svih osam fundamentalnih konvencija. One regulišu zabranu prinudnog rada, slobodu sindikalnog udruživanja, jednakost polova i zabranu dečjeg rada. Analizirajući norme konvencija s jedne, i Ustava i zakona Republike Srbije, s druge strane, možemo zaključiti da je naše zakonodavstvo usklađeno s prihvaćenim osnovnim konvencijama Međunarodne organizacije rada. Jedini izuzetak su pojedine odredbe Zakona o odbrani koje nisu u saglasnosti sa Konvencijom br. 29. Međutim, prihvatanje normi ne znači automatski i rešavanje problema kojih se tiču. Dobar primer za to je problem dečjeg rada gde zakonodavna rešenja nisu iskorenila najčešće oblike iskorišćavanja dece primoravanjem na protivzakonite oblike rada – prosjačenje, maloletničku prostituciju, vršenje manjih krivičnih dela, fizički rad koji je neprikladan njihovom uzrastu i sl. Isti slučaj je i sa zaštitom ravnopravnosti polova. Kod vladavine prava u Republici Srbiji, uostalom kao i u mnogim drugim državama koje su prošle proces tranzicije, problem nije nedostatak pravnih akata već njihovo ignorisanje odnosno neprimena.

LITERATURA

- A global alliance against forced labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005*, International Labour Office, Geneva, 2005.
- Challenges, Prospects and Opportunities of Ratifying ILO Conventions Nos. 87 and 98 in India*, International Labour Office, Geneva, 2011.
- Elliott, A., Freeman, R. B., *Can Labor Standards Improve Under Globalization?*, Institute for International Economics, Washington D. C., 2003.
- Fundamental rights at work and international labour standards*, International Labour Office, Geneva, 2003.
- ILO Global Estimate of Forced Labour Results and methodology*, International Labour Office, Geneva, 2012.

- Kovačević, Lj., *Zabrana prinudnog rada u međunarodnom pravu, sa posebnim osvrtom na granice obaveznog rada zatvorenika*, Kaznena reakcija u Srbiji, III deo, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013.
- Obradović, G., *Kontrolni mehanizmi MOR-a*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, LIV, Niš, 2009.
- Petrović, A., *Međunarodni standardi rada i radnopravni sistem naše zemlje*, Radno i socijalno pravo, Beograd, 1/2013.
- Poslodavci i dečji rad, *Međunarodna organizacija rada*, Priština, 2007.
- Šunderić, B., *Pravo Međunarodne organizacije rada*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2001.
- Swepston, L., *Human rights law and freedom of association: Development through ILO supervision*, International Labour Review, Vol. 137, 2/1998.
- Živkovski, I., *Politička prava u kontekstu ljudskih prava*, Pravno-ekonomski pogledi, god. IV, Beograd, 3/2013.

Izvori prava

- Konvencija br. 87. o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava (*Službeni list FNRJ – Međunarodni ugovori*, br. 8/58).
- Konvencija br. 100. o jednakom nagrađivanju (*Službeni vesnik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ*, br. 12/52).
- Konvencija br. 111. od 25. juna 1958. o diskriminaciji u pogledu zapošljavanja i zanimanja (*Službeni list SFRJ – Dodatak*, br. 3/61).
- Konvencija br. 138. o minimalnim godinama za zapošljavanje (*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori* br. 14/82).
- Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 98. o pravu na organizovanje i kolektivno pregovaranje (*Službeni list FNRJ – Međunarodni ugovori*, br. 11/1958).
- Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 105. koja se odnosi na ukidanje prinudnog rada (*Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 13/2002).

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION'S FUNDAMENTAL CONVENTIONS AND COMPLIANCE OF THE CURRENT LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA WITH THEIR NORMS

*Igor Živkovski, Attorney at Law
Miloš Rubežić, LL. M. Legal Trainee*

S u m m a r y

The International Labor Organization since its founding in 1919 represents the primary entity in the creation of international labor legislation. Declaration on Fundamental Rights and the principles from 1998 extracts the basis of the international regulation of labor and introduces the so-called fundamental rights of workers, or “ius cogens” of international labor law, while the fundamental conventions represent an expression of the principles integrated in the Constitution of the International Labor Organization. Republic

of Serbia, as part of former Yugoslavia, was a member of the ILO from 1919 until 1992. After eight years, in the year 2000, Serbia once again became a member of ILO. Republic of Serbia ratified a large number of conventions, including eight fundamental conventions. The aim of this article is to familiarize readers with the core normative activities of the International Labor Organization, which include Convention No. 29 and 105, which prohibit forced labor, Convention No. 87 and 98, which regulate the freedom of association, Conventions No. 100 and 111 which introduce equal opportunities and treatment and Convention No. 138 and 182, which prohibit child labor. Ratified conventions have priority in application after the Constitution of the Republic of Serbia.

Keywords: International Labor Organization, ILO, fundamental conventions, ius cogens, conventions 87, 98, 100, 111, 138, 182, freedom of association, right to collective bargaining, forced labor, child labor, discrimination

Мср Анђелка Рачић,
судијски сарадник-саветник
Трећег основног суда у Београду

ВРСТЕ НАСИЉА НАД ДЕЦОМ У ПОРОДИЦИ*

САЖЕТАК: Насиље над децом је историјска појава која је сазревањем друшта, а пре свега развојем хуманитарних наука, добијала нове дефиниције и ширила своје димензије. Од чињенице да се кажњавање деце сматрало моралном, па чак и погодном васпитним мером, до потпуне инкриминације сваког облика насиља, требало је да прође пуно векова. Данас када се насиље над децом сматра „нупојавом” друштва, било је неопходно извршити класификацију насиља. Тачније, врсте насиља поделити у зависности од облика испољавања насиља над жртвом – дететом, иако се све врсте насиља, мање-више, међусобно преплићу и утичу једна на другу. Разлог класификације је успостављен како би се на исто ефикасније деловало.

Кључне речи: породица, деца, породично насиље, насиље над децом, врсте насиља

УВОД

Породица је основна ћелија друштва, а потомство једне породице, према Платону, буктиња која се предаје из руке у руку. Породица је током историје мењала своје облике, али основну суштину – репродукцију – увек је истицала у први план. Од групног брака до моногамије, од хор-

* Рад примљен 30. 3. 2016. године.

де до нуклеарне породице, положај дече се мењао. Деца су у појединим друштвима представљала основну радну снагу, основу милитарне снаге, војне моћи и основу за нова освајања. Развојем друштва и цивилизације развијала се и свест о деци као незаштићеним бићима којима су потребне стална нега, брига и пажња, зарад њиховог несметаног психофизичког и социјалног развоја. Настаје савремена породица у којој, поред свих позитивних елемената које собом носи, спонтано се иста и деградира. Наиме, вишеструко обезвређивање породичног живота започело је с развојем пројекта идеализоване нуклеарне породице која се даље декомпонује. Обезвређивање породице је продубљено „стањем” породичних функција и променом квалитета породичних граница. Граница породичног система је пробијена изласком родитеља-одраслих из куће-дома и уласком технике – ТВ, рачунара и осталог, у живот дече. Деградација се даље настаља презаузетошћу послом, физичком – енергетском исцрпљеношћу, али и немогућством прихватања чињенице да традиционална, патријархална породица нестаје, а самим тим настаје и измена језгра полне улоге. Процес деградације, обезвређивања породице одвијао се паралелно с глобализацијом друштва и растућом навиком „посредне” комуникације. Таква, савремена породица је добила нови контекст, она је сада на пиједесталу уточишта од већих деструктивних „доприноса” ширег контекста, али је, као изолован и интимом заштићен простор, постала погодно тло за испољавање насиља, тј. унутарпородичну деструктивност. Породица је најпогоднији миље за испољавање агресивности и насиља, јер је породица место високих интеракцијских размера (функционисање на истом простору, снажне емоционалне размере), место где се најотвореније пласирају личне и развојне потребе, место бројних осујећења, место које је најпогодније за растерећење напетости и тензија, било да је она унутарпородичне или ванпородичне природе, место где се зарад и у име припадања и љубави рачуна на безгранично трпљење и опраштање.

Како је породица постала основно стетиште насиља, деструктивности и најтежих облика кривичних дела, потребно је пре свега учинити класификацију насиља. Разлог за то је што се деловање против истог може успешно реализовати тек онда када се оно против чега се боримо, разлучи на што више компоненти.

ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ НА НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ У ПОРОДИЦИ

Насиље над децом је историјски позната, динамична појава, чији су садржина, израженост, облик и последица променљива категорија.¹

Историјски посматрано, еволутивним развојем друштва и цивилизација мењао се положај детета у породици, његов статус, а самим тим и појам насиља. Међутим, једно је свим друштвима и цивилизацијама заједничко: ниједно од њих није било незаинтересовано за свој пород и подмладак.² Напротив, свако друштво коме је било стало до опстанка и репродукције посвећивало је пажњу деци и омладини. Потомство, пород, млади, уживају посебну заштиту због своје несамосталности, ограничене моћи и директне зависности од одраслих. Историјски посматрано, концепт заштите се мењао од исконских, интуитивних правила, преко обичајних и моралних, па све до законских регулатива. Међутим, свако друштвено понашање, поред свог лица има и наличје које се конкретно огледа у занемаривању, немару, злоупотреби и другим облицима понашања, директно контрадикторним потребама и интересима деце. Упркос општем друштвеном интересу за децу и обнављање људског потенцијала кроз психофизичке здраве наследнике, однос према њима је био, нажалост, у многим срединама једностран и неравноправан. У сваком случају однос друштва према деци на макро, микро и мезо плану има своје вредносне, политичке, социо-културне, економске, социо-психолошке, антрополошке, правне и институционалне аспекте.³ Ови односи су вишеслојни и динамични.

Наиме, све до друге половине двадесетог века не можемо рећи да је заштита деце била активна и јасна. Узрок томе је свакако сазревање свести о истом. Појам насиља над децом није постојао, јер облици понашања попут излагања деце хладноћи, глади, суровом обучавању за војне походе, шибану и батинању били су друштвено прихваћени, оправдани и подржани, те свако опхођење према деци насупрот овим стандардима било је неморално.

Изучавањем положаја детета у породици, његовог статуса, као и елемената насиља у породици, на најбољи начин можемо посматрати кроз перцепцију еволутивног развоја породице.

Положај детета и насиље над дететом у првим облицима заједништва – групном браку, не можемо на најбољи начин поимати, из разлога

¹ Милосављевић, М., *Социолошке основе друштвеног односа према насиљу над децом. Породица, насиље и савремено друштво*, Зборник радова, Цицеро, Београд, 1997, 7.

² Гуровић, З., *Социо-антрополошке основе насиља*, издавач аутор, Београд, 1996, 29.

³ Милосављевић, М., *op. cit.*, 10.

што се истраживањем ових породица мало ко од научника бавио. Дете је било свачије и ничије, питање породичне припадности се није постављало јер породице није ни било. Сваки члан хорде је полно општио с другим чланом хорде, без обзира на евентуалну сродничку везу. Многи митови и предања пишу о полном односу оца са ћерком/ама не истичући нити осећајући било шта незаконито, неморално и оскрнављујуће у том чину. Тако је Енгелс, као и Банкрофт и Лангедрофт, на основу обимног етнолошког материјала указао на постојање групног брака. Такође, Летруно је указао на чињеницу да код Кукуса у Чилеу, као и у Караби, без икаквог стида родитељи ступају у брак са својим потомцима. Таквих бракова је било, пре свега са мајком, и међу Хунима, Скитима и другим народима. Свакако је најпознатији Атила који је склопио брак са својом ћерком. О овим врстама бракова пише и Свето писмо, гл. 19, о Лоту и његовим ћеркама.

Најједноставнијом логиком долази се и до закључка како су Авел и Каин изродили своје потомство – из инцеста са сестрама, јер других жена на земљи није било нити их је могло бити.

Општи закључак је да су облици понашања, окарактерисани данас као инцест и сексуално насиље у периоду постојања групног брака, били одраз моралног понашања и изражавање потребе за „заштитом своје крви и семена”.⁴

Настанком породице крвних сродника положај деце се мења. Родоскрнављење више није друштвено оправдано, долази до поделе рада на основу узраста, старосне доби, па тако и деца добијају нове обавезе изједначене с њиховим физичким способностима.⁵ Али долази и до новог породичног статуса и положаја деце. Наиме, у племенима у којима је постојала генусна подела брака дете је припадало заједници мајке, док се отац враћао својој заједници, племену, а о његовом потомству је бринуо женин брат који је полагао пуно право над дететом. Одлучивао је о дететовој исхрани, излагању теретним пословима, учио га ратовању и преживљавању, а могао је чак да положи и право на његов живот. Временом, отац је добијао значајнију улогу у животу детета, те је могао и своју децу да откупи од племена мајке. Куповином деце отац је стицао и право власти над животом детета, а дете право да наследи оца. Дете је представљало економски потенцијал и могућност добијања било већих прихода остварених његовим радним доприносом на пољу и у лову, или удајом и добијањем откупнине.

Развојем цивилизације преко Египта, Вавилона, Атине, Спарте и Рима, положај детета се мењао у смислу да се знало ко су му родитељи, ком племену припада, али права детета нису постојала. У овом периоду развоја цивилизације рано се одрастало и постајало одговоран члан зајед-

⁴ Смиљанић, Д., Мијушковић, М., *op. cit.*, 23–26.

⁵ Енгелс, Ф., *Положај радничке класе у Енглеској*, Просвета, Београд, 1968, 31.

нице. У неким цивилизацијама девојчице су са 14 година ступале у тајне брака, а дечаци постајали војници. Дечјих права није било нити је ко показивао интересовање за њих. Тако на пример у Риму рођење је само по себи представљало „авантуру”. Ако би се дете родило са деформитетом или женско, отац је по обичају имао право да га остави да умре. Дете је било окружено најкарактеристичнијом римском установом – патријархалном породицом. Моћ оца је била такорећи апсолутна, те је породица била организована попут војне јединице у рату. У раној Републици једини је отац имао сва права. Он је самим тим имао и власт над животом своје деце, а могао је да их прода као робове. Све што син стекне током свог живота припада његовом оцу, а без његове дозволе се није могао ни женити. Удата ћерка је и даље остајала под влашћу оца, осим уколико јој он дозволи да се уда *sit manum*, тј. да је преда у руке, у власт њеног мужа. Положај деце и робова у породици био је изједначен, били су под маниципијумом оца и, без обзира на њихов узраст или статус, остајали су под његовом влашћу све док он не одлучи да их еманципује – пусти из руку. Отац је остајао „*pater familias*“ до своје смрти и овај његов положај се није могао укинути ни уколико је био умоболан. Ипак, у Риму је постојала и велика љубав између родитеља и деце, која се највише исказивала на стелама римских гробница исписаним нежним порукама љубави и поштовања.⁶

Током читавог средњег века, услед великих болести, беде и глади, узрокованих како ратовима, тако и окрутном влашћу световне и канонске руке, брига о деци је сведена на минимум, у ствари као да је није ни било. Број жртава деце преминуле од куге, колере, богиња, глади, хладноће је неизрецив. Такође, велики број деце је остављан у сиротиштима, најчешће организованим у оквиру црквених парохија. Мрачни средњи век за родитеље био је још мрачнији за њихове потомке.⁷

У каснијим периодима стара буржоаска законодавства, у којима су децидно назначене дужности деце и овлашћења оца као корелат, у основи задржавају очинску власт. Карактеристичан пример је *Code civil* из 1804. године који на најбољи и најпластичнији начин изражава обележја очинске власти. Одређујући садржај очеве власти чл. 371. Законика прописује да је дете, без обзира на узраст, дужно да поштује и уважава своје родитеље. Дете је под влашћу родитеља све до еманципације или пунолетства. Закоником отац и мајка су изједначени, с тим што је ипак отац тај који влада децом и кућом, те само у случају законитим одузимањем ових очинских права (због напуштања породице или немогућности да изрази своју вољу) мајка директно постаје носилац права према детету. Дете не сме да

⁶ Станојевић, О., *Римско право*, Досије, Београд, 2001, 137.

⁷ Фром, Е., *Анаџомја људске десирруктивности I и II*, Напријед, Загреб, 1984, 64.

напусти очински дом без сагласности оца, а у супротном се оцу даје право да од суда захтева предузимање поправних мера према малолетнику, а може захтевати и да се дете затвори. У првом плану су родитељска права, док су у другом плану родитељске дужности.⁸

Попут *Code civile* и Грађански законик Краљевине Србије из 1844. године уређује институт родитељског права. Утврђујући родитељску власт овај законик наглашава власт оца, јер је жена удајом губила пословну способност, и наводи и истиче, свеобухватно, децидно и детаљно, дужности родитеља у погледу чувања, подизања, васпитавања и издржавања деце. Српска правна литература двадесетог века, коментаришући српски Грађански законик прихватила је дефиницију „родитељске власти” као „скуп права и овлашћења, која закон даје оцу и матери у погледу личности и имања њихове малолетне деце, да би им омогућио и олакшао испуњење родитељске дужности: издржавање и васпитавање и спремање њихово за самосталан живот”.⁹ Мора се ипак нагласити да кроз читав Законик пројева патријархалан карактер породице у којој је дете обавезно да се повинује родитељској вољи. Тако родитељ има право да децу која су одбегла врати и да их казни „умереном домаћом казном”, али ако би та казна по оцени старешине куће (имајући у виду да је тада постојала породична задруга којом је „руководио” најчешће најстарији мушки члан породице-задруге) била сувише блага дете се могло на његов захтев и притворити.

Аустријски грађански законик, који се на највећем простору Југославије до Другог светског рата примењивао, карактерише патријархална породица. Отац располаже очинском влашћу, која му даје право да децу одгаја за сталеж за који сматра да је одговарајући, да располаже њиховим правима и имовином. Колики је значај мушкарца био у овим породицама види се у чињеници да уколико би отац преминуо мајка је могла бити постављена детету за татора, али је морала имати за сутатора мушког сродника.¹⁰

У англосаксонском праву деца су сматрана искључивим власништвом родитеља, а држава је интервенисала само у нужним случајевима и то у строго ограниченим и специфичним околностима.

У патријархалном буржоаском праву полуга ослонца је била на правима родитеља, и то пре свих оца, и обавезама деце. Деца су потчињена те родитељима дугују неограничену, беспоговорну послушност, васпитавају се у духу покорности породици и одређеној класи. Ипак, и поред тако ауторитарног оца и слепо послушне деце, држава, увиђајући значај психофизички здравог потомства, успева постепено да продре у затворени свет

⁸ Прокоп, А., *Односи родитеља и деце*, Загреб, 1966, 26.

⁹ Обретковић, М., *op. cit.*, 22.

¹⁰ Обретковић, М., *op. cit.*, 28.

и постави ограничења родитељској власти. Ограничења родитељске власти се заснивају на схватањима о потреби друштвене интервенције у ситуацијама када су живот, здравље, односно развој детета драстично угрожени. Држава интервенише одузимањем родитељске власти у случајевима када је власт родитеља над децом злоупотребљена или када су родитељске обавезе према деци крајње занемарене. Истовремено, одузимањем родитељске власти држава успоставља старатељску власт. Овакве мере државе и ограничавање неприкосновене родитељске власти предузимају се у случају грубог кршења закона од стране родитеља, односно непоштовања важећих друштвених норми које су се односиле на живот у породици. Почетни облици интервенција државе били су усмерени на репресивне мере према родитељима и ограничавали су се искључиво на заштиту деце од злоупотребе. Временом интервенција државе, поред репресивних мера, почиње и са предузимањем мера помоћи родитељима и њиховом „обучавању” у васпитавању деце.¹¹ Ови облици друштвене интервенције су зачетак и основа развоја друштвених активности које се правно нормирају, те ограничавају родитељска права и штите права деце.

Развојем индустрије, прерасподелом рада и економске улоге чланова породице, настаје и процес социјализације, хуманизације и демократизације породичних односа.¹² Гранају се облици друштвеног утицаја на остваривање породичних функција, пре свега функција подизања и васпитавања деце. Друштвени интерес за здравим нараштајем превазилази и надилази породичне интересе и интима, а права деце добијају приоритет у односу на права родитеља.

Развојем социокултурне свести и хуманизацијом односа, како у друштву, тако и у породици, природно и незаобилазно је било формирање схватања по коме родитељско право није неприкосновена, богомдана власт, да родитељ, пре свега отац не полаже право над животом деце. Под утицајем социјалне свести развија се идеја да развој и васпитање деце јесте и мора бити општи друштвени интерес. Ипак, и поред интензивнијег учешћа државе у овим односима, суштинска измена породичних односа је тражила више времена.¹³

Први озбиљнији радови на тему дечјих права и обавеза родитеља јављају се између два рата, када је и формиран низ тимова и друштвених удружења хуманитарне вокације, а у циљу заштите деце и реализације

¹¹ Јањић Комар, М., *Право деце у породичним односима*, Центар за публикацију Правног факултета у Београду, Београд, 1987, 42.

¹² Јањић Комар, М., *Право деце на животи и здравље*, докторска дисертација, Правни факултет у Београду, Београд, 1987, 38.

¹³ Even St., V., *Ускраћивање заштите: анализа „дилеме злостављане мајке”*, Аутономни женски центар, Београд, 2008, 17.

њихових права. Како то обично бива, настанком ратних околности деца и њихова права бивају занемарена. Тек 60-тих година двадесетог века развојем нових идеја и хуманистичких наука, хуманизује се и само право прокламовањем права детета и истицање његових права у први план и кроз посебну Конвенцију о правима детета из 1959. године, у чијој преамбули стоји „Човечанство дугује детету најбоље што може да му пружи”.

КАЖЊАВАЊЕ ДЕЦЕ

Насиље над децом, као дуги низ година неизучаван облик злостављања, увек је у корелацији са насиљем над женама. Наиме, сва истраживања спроведена на тему насиља над децом увек су саставни део истраживања насиља у породици над женама. Добијени емпиријски закључци се сумирају и анализирају и приказују врсте, облике и девијације породице.¹⁴

Кроз историју, пре свега етнологију, деца су увек посматрана као саставни део мајке, те и подаци добијени у овим истраживањима, мајке и децу уско везују и посматрају као јединство потчињености у патријархалној породици.

Записи које је оставила Вера Ерлих путујући кроз Босну, Србију, Хрватску и Македонију упућују да су крута дисциплина, страхом усађено покорвање, спољашњи ауторитет, рано потискивање импулса и оштра реакција према непослушности деце карактеристични у односима родитеља и деце, пре свега оца, у Старој Србији. Према истраживању мужеви туку жене обично без икаквог разлога, јер она зна разлог, и то пред странцима и суседима, а многи то не крију ни од деце, јер мушкарци оваквим својим понашањем директно и конкретно исказују своје право над телом и животом себи потчињених укућана, а тиме и код деце усађују страх и покорност.¹⁵ Кажњавање деце је било често присутно и то у 75–90 % с тим што су деца брутално, сурово претучена од 10–40 %. У даљим истраживањима Вере Ерлих, које је објавила у својим записима „Породични односи по Србији, Херцеговини, Босни“, наведено је да су батине присутне у међуљудским односима, да су родитељи долазили код професора и учитеља и тражили да туку њихову децу, истичући да је батина из раја изашла, да децу треба тући каишем, ужетом, руком и извлачити им уши, да их треба кажњавати клечањем, истеривањем ноћу вани на снег, да је батина толико важан фактор васпитања младежи да свакако њено неупотребљавање

¹⁴ Николић Ристановић, В., *Породично насиље у Србији*, Виктимолошко друштво Србије, Београд, 2002, 19.

¹⁵ Ерлих Ст., В., *Југословенска породица у трансформацији*, Либер, Загреб, 1971, 72.

изазива страх за опстанак старешинства, из разлога што се исто одржава једино батинама. Ерлих посебан акценат ставља на кажњавање женске деце. За мушку децу је могуће да одрасту и престану да буду довољно лоша, те растом и сазревањем мање заслужују батине, док за девојчице није могуће да постану fine, те су оне, што су старије и што су ближе удаји, и опасније и подобније за батине. Више се туку девојке, то јест дуже се на њих „пази“ (до удаје их туку родитељи, а након удаје муж). Дечаке туку до петнаесте године.

Такође, на почетку прошлог века вршена су многа испитивања на територији целокупне бивше Југославије, те се из истих закључило да су деца највише физички кажњавана у Србији, али су исто тако и ова деца била и најприснија са својим родитељима. Физичко злостављање деце мање је заступљено међу хрватским становништвом и Словенцима, али је исто тако и однос удаљености и осећај неповезаности био знатно већи него у осталим регионима. У Македонији и међу становништвом муслиманске вероисповести породични односи били су најближи и најтоплији.

На основу спроведених многобројних истраживања у домаћој и иностраној литератури заузет је став да деца која су раније била жртве насиља у породици, а најчешће мушка деца, увек ће применити „научен модел“ понашања и преваспитавања, те да ће се у њиховим рукама увек наћи „шиба“ када наступи и најмања врста конфликта.¹⁶

ВРСТЕ ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА

Насиље над децом, као најтежи облик испољавања насиља с обзиром на карактеристике жртве, настаје као последица односа поверења, емоционалне повезаности и брижности, чувања и васпитавања од стране оних којима су деца поверена. У криминолошкој литератури наводи се постављање виктимогених предиспозиција као оних карактеристика личности које чини да неко повремено или стално буде изложен ризику да постане жртва одређеног кривичног дела или одређеног типа криминалитета. Имајући у виду његове развојне специфичности, емоционалну неразвијеност, зависност и неспособност да заштити себе, можемо рећи да је дете „под сталним ударом“ ризика од непосредне или посредне виктимизације насиљем.

У литератури се наводе две врсте виктимизације детета у породици: директно и индиректно. Дете је под породичним директним насиљем онда

¹⁶ Raymond, W., *Culture and Society*, A. Books, Doubleday and Company, Inc. Garden City, New York, 1780–1950, 57.

када се над њим врши физичко, сексуално или психичко насиље, а индиректно онда када посматрањем учествује у насиљу над другим чланом своје породице.

Поред ове, у литератури се среће и следећа подела: насиље над децом и злостављање односно занемаривање детета. Јасно произилази да насиље представља тежи облик нарушавања дечјих права, па самим тим и оставља знатно теже последице на психофизички и социјални развој детета. Међутим, и само занемаривање детета као такво може бити веома опасно и непродуктивно за даљи дететов развој. Историјски посматрано, као што је већ наведено, јавност се заинтересовала за децу и дечја права и њихову заштиту оног тренутка када се схватило да, пре свега, физичко насиље негативно утиче на развој детета, а касније и на целокупни развој друштва, а из разлога што готово свако друго дете које је било жртва неке од врста насиља у породици јесте каснији насилник, а све по принципу огледала и одраза, односно научног модела понашања.

Поставља се питање у чему је разлика између злостављања и занемаривања детета. Јасно је да злостављање постоји ако је над жртвом примењена принуда, али злостављања има и када принуде нема. Већа пажња је обично усмерена на злостављање у односу на занемаривање, које представља немар и пропуст пружаоца неге да обезбеди развој детета у свим областима: здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних услова живота, а у оквиру разумно расположивих средстава породице или пружаоца неге, што нарушава или може са великом вероватноћом нарушити здравље детета: или физички, ментални, духовни и морални или друштвени развој. Оно обухвата и пропуст у обављању правилног надзора и заштите деце од повређивања у оноликој мери у којој је то изводљиво.¹⁷ Није искључено да се поједини облици таквих пропуштања не сматрају занемаривањем него злостављањем ако су предузети са злостављачким мотивима.¹⁸

У сваком случају, разликујемо три врсте насиља над децом. То су физичко, психичко и сексуално злостављање. Приликом класификације врсте насиља у породици над децом увек треба имати у виду да су ове три форме насиља тесно повезане, те један вид насиља над дететом у породици укључује и елементе преостала два.

¹⁷ Јањић Комар, М., Обретковић, М., *Права деце – право човека*, Досије и Удружење правника Србије за социјална права, Београд, 1996, 74.

¹⁸ Петрушић, Н., *Модел превентивне породично-правне заштите од насиља у породици*, Зборник саопштења и дискусија – Нацрт Кривичног законика СР Југославије и заштита криминалитета насиља – Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 1999, 84.

1. Физичко насиље над децом

Физичко насиље над децом, историјски посматрано, представљало је облик пре свега васпитања деце, о чему смо говорили у уводном делу рада. Међутим, сазревањем друштва долази до супротстављања овом облику „васпитавања детета“. Физичко насиље над дететом, према Гилу, дефинише се као: „намеран физички напад или наношење телесних повреда, укључујући и минималне као и фаталне повреде, нанете деци од стране лица која су дужна да се старају о њима“.¹⁹ Поред Гила као зачетника идеје заштите деце од насиља у породици, у нашој литератури свакако најзначајнија јесте дефиниција професора Милосављевића по којој физичко насиље над децом обухвата такве односе и понашања од стране родитеља којим се применом физичке силе, уз или без употребе других средстава, наносе озледе или ране и угрожава здравље или живот малолетника или изазива његова смрт.²⁰ На основу претходних дефиниција можемо закључити да физичко злостављање детета представља, у ствари, употребу физичке силе у односима искључиво само према детету и то повређивањем којим се угрожавају његово здравље и телесни интегритет и спокојство, па чак и његов живот. Физичко насиље настаје као продукт испољавања контроле и моћи.

Сâмо физичко насиље као врста насиља над дететом најлакше се може уочити и утврдити зато што са собом носи и видљиве последице које се огледају у модрицама, плаветнилу, огреботинама и слично, те их је немогуће прикрити. Наиме, као физички индикатори код физичког насиља настају повреде меког ткива, скелета и унутрашњих органа, често без одговарајућег објашњења. Поред физичких индикатора јављају се бихејвиорални индикатори који се пре свега огледају у ношењу неадекватне гардеробе како би се трагови удараца и насиља прикривали, објашњења дететових повреда од стране њега самог или неке одрасле особе његовом неспретношћу, при чему се дете ретко повређује ван куће. Под породичним индикаторима подразумева се присуство других облика насиља у домаћинству који се пре свега огледају на релацији међусобних односа између партнера или пак према старима, те сâмо насиље над децом настаје као корелат тих других насиља. Како је дете на развоју специфичног физичког, психичког и емоционалног развоја и како још увек нема довољно развијен механизам одбране и има недостатак неопходне љубави и подршке породице, сâмо насиље којим је изложено, поред траума и физичких

¹⁹ Gil D., G., *Violence against Children*, Journal of Marriage and Family, 1971, 11.

²⁰ Милосављевић, М., *op. cit.*, 21.

трагова које са собом носи, представља сметњу правилном формирању његове личности и његовом психичком и даљем социјалном развоју. Посматрано са искључиво медицинске тачке гледишта, здравствени аспекти физичког насиља над децом огледају се у последицама по физичко и ментално здравље које се могу кретати од директног угрожавања живота детета и тешког инвалидитета, до суптилних али трајних деформација у формирању личности. Излишно је говорити о тешким последицама које је задобила малолетна Ања тако што ју је мајка директно изложила, пре свега физичком, а затим и сексуалном насиљу свог љубавника. Излишно је говорити о последицама насиља малолетне девојчице из Свилајнца која је дуги низ година физички злостављана искључиво само од своје мајке, излагана нељудским и нехуманим условима живота, те је услед превелике хладноће у својој кући, у кревету, сама иако је била прехлађена и болесна, преминула.

Свакако да узраст детета и његов физички развој посебно утичу на последице које физичко насиље оставља над дететом. Дете што је старије физички је јаче те може, тужно речено, да издржи веће батине и имаће мање последице од детета које је нижег узраста. Што је дете млађе последице по његово здравље су знатно веће, а посебно на функционисање његовог психичког даљег развоја. Брутално телесно кажњавање беспомоћног детета може резултирати повредама коже и поткожног ткива и у тим случајевима може се на дететовом телу јасно видети траг предмета и средства којим је дете злостављано, било да је у питању шака, стопало, конопац, штап, пегла, врела вода, цигарете и слично. Најозбиљније повреде се тичу оштећења на глави, од повреде очију, вилице, носа, ушију, до фрактуре лобање и интракранијалног крварења, повреде скелета која се огледа пре свега у вишеструком броју прелома костију и ребара, као и повреда унутрашњих органа насталих услед трешења и бацања, најчешће одојчади. Ове повреде изазивају трајне физичке деформитете и инвалидитет. У литератури се могу наћи истраживања која доказују да услед континуираног физичког насиља у раном периоду детињства, још кад је дете било одојче, може довести и до дугорочних последица по жртву, које се огледају пре свега у менталној ретардацији, слепилу и церебралној парализи. Такође, поред ових запрепашћујућих и неотклоњивих последица, у литератури се наводи да се, као продукт физичког насиља над децом, могу појавити и различите неуролошке сметње попут тикова, поремећаја сна, ноћног мокрења, муцања, депресије и анксиозности, затим психосоматско обољење, склоност аутоагресији, која се испољава кроз самоповређивање и покушај суицида.

2. Психичко насиље над децом

Психичко насиље је такав однос или понашање родитеља којим се дете злоставља, угрожава, потцењује, вређа или вербално напада личност малолетника, испољавају негативна осећања или се оно лишава подршке.²¹ Сâмо психичко насиље над децом може се јавити самостално или као саставни део физичког или сексуалног насиља. Основни проблем код ове врсте насиља над децом јесте у томе што се оно тешко открива, јер не постоје конкретне, евидентне последице као што је то случај с физичким злостављањем. За разлику од физичког насиља које се пре свега заснива на физичком повређивању детета, психичко злостављање на први поглед не мора да изгледа као злостављање, а да у ствари ипак јесте злостављање, испољава се на индиректан начин, а опет директно је. Видови испољавања вршења психичког насиља над дететом могу се огледати у емоционалној хладноћи, ускраћивању љубави и пажње, одсуству комуникације са дететом, присуству детета злостављању у породици, коришћењу погрдних имена, вређању, псовкама, подсмевању неким дететовим особинама или изгледу, безразложном викању, забрани дружења с вршњацима и слично. Током свог рада, Женски аутономни центар – у сарадњи с другим центрима који се баве искључиво и превасходно заштитом жена од насиља у породици, али као саставни елемент њихове заштите јесу и сама деца која обично иду уз мајку – истицао је да се, када је партнер насилан над другим партнером а томе присуствује и дете, може рећи да је и то дете злостављано. У почетку је ова теза била схватана као претеривање феминистичких удружења, да би се у каснијим истраживањима спроведеним на ову тему дошло до закључка да су деца која присуствују насиљу једног партнера над другим, било физичким било психичким, а у неким случајевима чак и сексуалним, истрауматизирана и као таква исказују исту врсту насилног понашања коме су присуствовали. Иначе као најекстремнији видови психичког насиља у литератури се наводе поред изазивања, гађења и плувања у уста, претерано застрашивање, затварање детета у подрум или друге клаустрофобичне просторије.²² Поред ових директних и конкретних облика и врста психичког насиља у породици, постоје и они који на први поглед не изгледају као психичко насиље већ се можда у неком тренутку могу посматрати и као занемаривање детета, а то је, на пример, живот у малим стамбеним просторијама, излагање детета дуванском диму, упућивање детета да гледа телевизију како не би сметало родитељима и слично.

²¹ Љубојев, Н., *Појам и последице емоционалног злостављања деце у породици*, 2004, 38, доступно на сајту www.doiserbia.nb.rs, посећено 15. 2. 2013. године у 17:22.

²² Љубојев, Н., *op. cit.*, 42.

У сваком случају, Национални центар за злостављање и занемаривање деце (NCCAN), а на основу броја случајева који се сваке године пријављују Центру за заштиту деце (CPS), као и на основу информација добијених од одраслих који су претрпели насиље у детињству, истиче да сваке године у Сједињеним Америчким Државама око 24 % деце буде психички злостављано.

Поред ових врста злостављања, кроз праксу се показало да често деца буду психички злостављана и у тренутку развода родитеља и по разводу родитеља, па се тако кроз теорију развио концепт психички злостављане деце услед поремећених партнерских односа. Тако је Гарднер, који је први уочио да је психичко злостављање код деце повезано са разводом брака њихових родитеља, дао одличан клинички приказ синдрома отуђења од родитеља. Родитељ с овим поремећајем подучава дете да постане неоправдано опседнуто негативним квалитетима другог родитеља. Имплицитно и експлицитно критиковање, саркастични, изврнути коментари, те комуникација чак до параноидног понашања само су неки од метода које родитељ који врши психичко насиље над дететом користи. Свакако да резултат тога јесте оштећење односа детета са другим родитељем. Када је на делу потпуно отуђење од родитеља, родитељ и дете деле потпуно непријатељско уверење и понашање према другом родитељу. Другим речима, синдром постоји онда када су и родитељи и дете захваћени. У таквим случајевима односи једног од родитеља коме дете није поверено и детета континуирано се ометају. Дете одбија да виђа родитеља, а из разлога што је истренирано систематизованим, свакодневним утицајем другог родитеља да развија и даље унапређује негативне емоције према другом родитељу. Многа деца изражавају мржњу, не само према једном родитељу, већ према целој породици. У судској пракси постоји низ примера у којима један родитељ након развода брака опструира виђање детета са другим родитељем, на сваки могући начин изражавајући и истичући мржњу, агресију и, можемо рећи, потпуно недолично понашање једне здраворазумске особе. Оваквим својим понашањем, он изазива код детета страх, патњу и потребу да му дете остане у целости лојално, те дете у таквим ситуацијама, уколико треба да се види са другим родитељем плаче, упада у транс, у појединим случајевима долази до губљења свести и наглих повраћања, истичући да не жели да види другог родитеља. Међутим, иако тренуци виђања детета с другим родитељем на први поглед представљају трауму за дете, треба континуираним радом свих установа и институција радити на побољшању односа родитеља и детета у циљу превазилажења конфликта. Родитељ који опструира односе детета и другог родитеља врши психичко злостављање детета на један прикривен, перфидан начин. Уколико му буде запређено лишењем родитељског права, одузимањем де-

тета и поверавањем другом родитељу или евентуално институцији, његово понашање бива знатно кориговано. У сваком случају, ова врста психичког (емотивног) злостављања детета, представља у ствари неразрешен партнерски однос, односно неспособност да се партнерски однос одвоји од родитељског односа и да се у први план ставе потребе и добробит детета. Конфликт који постоји међу родитељима одражава стање беса што смањује емоционалне потенцијале за бављење дететом и могућност да се чини у циљу најбољег интереса детета, а то је пре свега да одржава однос са оба родитеља.

Резултат ових манипулација децом након развода брака јесте конфликт подељене лојалности, као што је већ наведено, чиме дете уместо да ужива љубав оба родитеља мора да се одлучи за једну или другу страну. Конфликт лојалности има бројне негативне ефекте на децу: јаку анксиозност, снижавање самопоуздања, потиснути бес, што све отежава адаптацију на развод родитеља који је стрес за одрасле, а још више за децу. Дете трпи далекосежне последице. Конфликтни однос између родитеља представља емоционално злостављање које није био један специфични догађај, и који није догађај са другим психопатолошким поремећајем родитеља, већ представља дуготрајни континуирани акт на личност детета уз одсуство емоционалне подршке, без реалне свести родитеља који врши ову врсту насиља. Уколико институције не реагују на време, као последица ове врсте злостављања јавља се потпуна отуђеност родитеља и детета, прекид сваке врсте комуникације, при чему се деца одричу потребе и жеље за својим родитељем, а што и те како утиче на њихов психозички, емотивни и социјални развој. Свакако да је циљ сваког друштва да предупреди овакав облик понашања ради његове елиминације, а једини начин како би се он искоренио у случају евентуалног настанка у појединим партнерским односима јесте његово реално препознавање. Нажалост, ова врста психичког злостављања детета се открива у нешто каснијој фази, односно у фази самог развода брака, конкретно пред судом или пред органом старатељства који се изјашњава о подобности родитеља за вршење родитељског права или, пак, у још каснијој фази, у тренутку након судског окончања развода брака и покретања новог поступка ради регулисања новог модела виђања између родитеља са којим дете не живи и самог детета.¹

Као последица психичког насиља тешко је рећи која је то конкретна последица без дуготрајног праћења развоја детета, тешко је рећи шта је последица насиља без употребе силе, а да се није вршило једно дуготрајно посматрање детета. Наиме, да би се „ово насиље без силе“ уочило потреб-

¹ Gill, D., *op. cit.*, 42.

но је доста времена, да би се залечило дупло више, а заправо се никада не излечи. Професор Љиљана Стевковић сматра да, поред сметњи у емотивном и социјалном развоју детета као и могућих тешкоћа у успостављању емоционалних и партнерских односа у одраслом добу детета, насиљем се може условити оштећење менталног здравља психички злостављаног детета.¹ Такође, у литератури се наводе депресија, хистеријичне реакције и прерасипотично обележје личности, као могуће здравствене последице дуготрајног занемаривања и злостављања, а присутне су и физичке сметње у виду застоја у развоју, енкофореза и енреза, поремећај сна, муцање и тикови, као психосоматске манифестације психичке трауме.²

3. Сексуално насиље над децом

Уколико можемо градирати врсте насиља, а посебно насиље над децом у породици, онда можемо рећи да је сексуално насиље најтежи облик са најтежим последицама које се најтеже уочавају, најмање пријављују, и чије се последице никада не лече.

Постоји већи број дефиниција ове врсте насиља у породици, па се тако под сексуалним насиљем у ужем смислу сматра сваки вид задовољавања сексуалних потреба и нагона применом физичке, психичке или неке друге силе или надмоћи, а у ширем смислу подразумева сваки вид вербалног, гестовног и физичког контакта са сексуалним садржајем најмање две особе било ког пола, на скали сексуалних порука, насилних речи и понуда, до наглашеног показивања сексуалних симбола, додиривања, покушаја или оствареног сексуалног односа и силовања, уколико је резултат невољног и неприхваћеног става било ког учесника у овим односима, када су у питању одрасле особе, независно од постојања или непостојања воље, хтења и сазнања када је објекат оваквих односа малолетна особа.³

Тако, поред ове дефиниције Општим протоколом о заштити деце од злостављања и занемаривања, који је Влада Републике Србије усвојила 2005. године, сексуална злоупотреба детета подразумева укључивање детета у сексуалну активност коју оно не схвата у потпуности, са којом није сагласно и за коју није развојно одрасло, није у стању да се с њом сагласи, или оно којим се крше закони и социјални ставови у друштву. Оно се испољава као активност између детета и одрасле особе или другог детета

¹ Стевковић, Љ., *Карактеристике насиља над децом у породици и његове последице на здравље*, 28, доступно на сајту www.doiserbia.nb.rs, посећено 15. 2. 2013. године у 17:22.

² Бањанин Ђуричић, Н., *Ударац по души*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања и Југословенски центар за права детета, 1998, 132.

³ Стевковић, Љ., *op. cit.*, 28.

које се због свог узраста или развоја налази у положају који му даје одговорност, поверење или моћ, где активностима одлучује да пружи уживање и задовољи потребе друге особе.⁴

Сексуалном злоупотребом сматра се и навођење или приморавање детета на најчешће учешће у сексуалним активностима, било да се ради о контактима (на пример: сексуални однос, сексуално додиривање и слично) или неконтактима (на пример: излагање погледу, егзибиционизам и слично) и експлоататорско коришћење детета за проституцију и друге незаконите сексуалне радње.

С друге стране, кривично законодавство овакав вид насиља инкриминише кроз групу кривичних дела против полних слобода у оквиру којих се регулише и инкриминација сексуалног насиља над дететом у оквиру породице. Тако по законској дефиницији чл. 197. Кривичног законика Републике Србије⁵ о родоскрвњењу говоримо када пунолетно лице изврши обљубу или с њом изједначен полни чин с малолетним сродником по крви у правој линији или с малолетним братом, односно сестром. Шира дефиниција која је дата чл. 181. ст. 2. и 3. Кривичног законика Републике Србије⁶, а која је најприхватљивија у криминалистичким круговима, дефинише ову врсту насиља као злоупотребу службеног положаја када наставник, васпитач, старалац, усвојилац, родитељ, очух, маћеха или друго лице које злоупотребом свог положаја или овлашћења изврши обљубу или с њом изједначен чин с малолетником – дететом које му је поверено ради учења, васпитавања, старања или неге. Под инцестом или родоскрвњењем подразумева се сваки вид сексуалног злостављања детета од стране старије особе од поверења која је у позицији моћи и представља ауторитет за дете.

Сходно наведеном, жртве сексуалног насиља, без обзира на пол, могу бити сва деца од рођења до адолесценције. Ова врста насиља у породици над децом се најтеже открива, јер је друштвена реакција доста дуго била занемарујућа према жртви, стављајући акценат на могућност рађања ненормалног детета, у чему се огледала једина штетност овог суровог напада над дечјим телом и поверењем. Став стручне литературе у овој области је да је на овај начин сва кривица била пребачена на дете и да се тиме индиректно стављао доминус мушкарца над женом. У сваком случају, ова врста насиља у породици дешава се без употребе силе, без принуде, основни разлог томе јесте што жртва – дете има поверења у насилника.

⁴ Влада РС, *Општи протокол о заштити деце од злостављања и занемаривања*, 8, доступно на сајту <http://www.minrzs.gov.rs>, посећено дана 28. 1. 2013. године у 17:23.

⁵ *Службени гласник Републике Србије*, 85/2005, 88/2005. – испр., 107/2005. – испр., 72/2009, 111/2009. и 121/2012., чл. 197.

⁶ *Службени гласник Републике Србије*, 85/2005, 88/2005. – испр., 107/2005. – испр., 72/2009, 111/2009. и 121/2012., чл. 181.

Инцест започиње најчешће наизглед безазленим додиривањем, мажењем у узрасту када дете није ни свесно онога што му се дешава, и то од стране било родитеља или лица који је готово једнако близак као родитељ, према коме има неизмерну љубав, пажњу и поверење. Инцест не захтева присилу као силовање. Међутим, дубоко потискивање, када дете несвесно у делу своје личности покушава да се избори с емотивним болом због зла које му је учињено, недвосмислено указује на патњу и истраумираност детета. Немогућност да схвати шта се дешава, када нема никога коме би се могло обратити и коме се може поверити и ко би му евентуално помогао, дете веома често доживљава себе као лоше, као прљаво и као зло. Услед оваквог емотивног стања детета често се дешава да дете идеализује насилног родитеља, при чему сав свој гнев, бес и незадовољство и фрустрације трансферира према ненасилном летаргичном родитељу.

Када злостављање престане, а то је најчешће у периоду пубертета, жртва се суочава са тешкоћама успостављања нормалних социо-емоционалних односа, изнова се спотичући о трауму из детињства. У самој литератури ово стање се назива постинцест трауматични синдром који је праћен одређеним фазама и може се појавити изненада и то током читавог живота, а манифестује се кроз отежавајуће нормално функционисање личности.

Инцест у породици односно сексуално злостављање деце у породици веома тешко се открива из више разлога. Један од разлога је тај што инцест врши особа доминантна над жртвом која веома често није ни свесна шта јој се догађа, затим због тога што жртва преноси део кривице подсвесно на себе, а веома често и други родитељ, када и сазна за сексуално злостављање, потискује ову појаву најчешће због економске зависности од злостављача или страха да само дете не буде „извргнуто руглу“. Такође, још један важан фактор који представља велики проблем када је у питању сексуално насиље над децом јесте неблаговремени одлазак на лекарски преглед овакве деце, те се најчешће тек када су у питању озбиљне физичке повреде постави сумња да се ради о сексуално злостављаном детету. Због тога је време које протекне од чина сексуалног злостављања до лекарског прегледа уједно и отежавајућа околност која се једино може отклонити установљавањем протокола којих би стручњаци требало да се придржавају са сваким пацијентом за ког се посумња да је сексуално злостављан. Нажалост, у пракси то није често случај, па чак и онда када су повреде такве да несумњиво указују на сексуално злостављање деце, лекари случај не пријављују органима унутрашњих послова плашећи се за свој кредибилитет. Поред овога, и непостојање видљивих трагова и чињенице да се сексуална злоупотреба – злостављање догађа и у породицама које су здраве и које саме по себи, по општим критеријумима

нису дисфункционалне, отежава његово откривање. Наиме, истраживања су показала да у Републици Србији још увек нема тачних података о броју сексуално злостављане деце у породици, као и о броју породица у којима се исто дешава.

Иначе, индикатори сексуалног злостављања детета могу се поделити на физичке, бихејвиоралне и породичне. Физички индикатори су постојање уринарних инфекција код детета, трудноћа, болови у гениталном пределу, у стомаку или глави без одговарајућег медицинског узрока, гениталне или аналне повреде, крварења. Бихејвиорални индикатори су претерано или неуобичајено сексуално понашање, претерана мастурбација код мале деце, компулзивно понашање, претерано купање, сексуални промискуитет, заводничко понашање, изјава детета да је злостављано, док су породични индикатори претерано заштитничко понашање једног од родитеља или члана родбине или тајанствен однос са дететом, близак физички контакт одраслог и детета када други родитељ није ту, став мајке да је дете ривал и искуствене сексуалне злоупотребе код једног од родитеља. Као последица сексуалног злостављања детета у породици јесу пре свега никад залечене ране и никад излечено дете, поремећена дечја психа, психофизички, друштвени и социјални живот. Тако поред губитка поверења у људе и осећања губитка контроле над сопственим животом и телом, што отежава социјално емоционално функционисање у одраслом добу, инцест доводи до тренутних и дугорочних психичких и инцестних последица. Такође, у литератури се наводи да деца која су сексуално злостављана изражавају различите врсте фобија, депресија, самоповређивања, веома често конзумирање различите врсте психоактивних супстанци, затим имају поремећаје памћења, раздвојене личности, биполарни поремећај, суицидне идеје.

ПРИНУДНИ РАД ДЕЦЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Дечји рад је рад који штети добробити детета и спречава његово образовање, развој и будући живот. По својој природи и начину на који се врши, дечји рад штети, злоупотребљава и експлоатише дете и спречава дечје образовање.⁷

Поред термина „дечји рад”, Међународна организација рада такође користи изразе „деца која раде” и „економски активна деца”, углавном

⁷ Жегарац, М., Мијановић, Љ., Обретковић, М., Пејаковић, Љ., Симовић, И., Стевановић, И., *Заштитна дејствија од условљавања*, Југословенски центар за права детета, Save the Children, Београд, 2004, 67.

из статистичких разлога. Ова два термина региструју рад деце више од једног часа током седмодневног периода и рад може бити плаћен или не, на тржишту или не, редовни или повремени, легални или нелегални. У многим случајевима овај рад је у оквиру закона и зато се не сматра дечјим радом. Минималан узраст за рад по Међународној организацији рада (Ц 138) треба да буде успостављен минимални узраст за рад, који није нижи од узраста обавезног школовања, који у сваком случају није нижи од 15 година (или 14 у земљама у развоју).

Деца у Републици Србији су Уставом и Законом о раду заштићена од сваке врсте рада који је непримерен њиховом здрављу, степену психофизичког развоја, као и од рада којим се може угрозити њихов даљи физички и психички развој.

Изричито је забрањен рад деце до 15 година. Уколико обављају послове примерене свом узрасту и развоју (плес, спорт, менекенство, глума и слично) потребна је сагласност родитеља односно старетеља који је у обавези да на најбољи начин задовољи и оствари дечја права и интересе.

Проблем дечјег рада у Републици Србији и експлоатисање деце највише је забележено у ромској популацији и то у виду просјачења. Такође, у последњих пар година откривена је мрежа дечје порнографије која се експлоатише путем Интернет мреже.

Када говоримо о раду деце попут забележених случајева у Азији и Јужној Америци, можемо рећи да рад деце у Србији није заступљен. Наиме, деца у Индији, Перуу, Кини и Камбоџи обављају послове који су непримерени њиховом узрасту и физичкој снази. Она раде у каменоломима, у индустрији текстила, на фармама и слично. Њихов рад је највише заступљен у ланцима снабдевања.

Разлог дечјег рада је вишеструк. Један од њих је сиромаштво њихових породица, с једне стране, и жеља за јефтином радном снагом и већим профитом, на страни послодавца. Многе велике компаније плаћају измене закона о раду деце како би њихови профити били увећани. Активним радом Међународне организације рада овоме се стаје на пут. Свакако да је борба дуга, мучна и са малим ефектима, али као и за све потребно је сазревање свести о овом проблему. Као један од примера како се треба опходити у ланцу производње, свакако је пример директора набавке у фирми „Marshalls”, Криса Харопа, који се задесио на трибини „Индијског комитета Холандије”, организације која се бави подизањем свести о угроженим групама на том потконтиненту. Тада је Крис Хароп лично отишао у каменолом и уверио се у тежак рад деце у нехуманим условима и за одрасле (раде на хилти бушилици, сортирају и пакују камење). Погођен оваквим стањем ствари у многим светским компанијама, покренуо је низ

иницијатива за сузбијање и санкционисање оваквог облика „опхођења” према деци.

У Републици Србији деца која раде, раде у складу са својим узрастом и могућностима. Ипак треба посебно издвојити рад деце на селу, која под традиционалним утицајем раније сазревају, раније се укључују помоћи у кући, пољопривреди и одгоју стоке. Ова деца нису злостављана нити занемарена, ова деца одрастају у срединама које их не презаштићују попут деце у урбаним срединама. Такође, ова деца постају раније самостална и зрелија су. Не можемо говорити у овим случајевима о злостављању, већ о традиционалном васпитавању и опхођењу према деци.

Република Србија системом мера превенције и заштите од злостављања и занемаривања покушава да елиминише сваки облик незаконитог рада деце. Свакако да је једна од најефикаснијих мера заштите повећање животног стандарда грађана Републике. Рад деце ће престати оног тренутка када њихови родитељи почну да остварују редовна примања, када им се повећају социјална давања и када сазри свест, пре свега у високоризичним групама попут ромске популације, да је рад деце законом забрањен и да је деци место у школи, а не на улици. Треба много енергије и средстава како би се ова нуспојава искоренила.

ЗАКЉУЧАК

Као што је у раду истакнуто, појам насиља над децом се кроз историју мењао, добијао нове конотације и дефиниције. Еволутивним развојем друштва данас се насиље над децом сматра нуспојавом и почев од Краљевине Шведске, преко осталих земаља европског тла, данас се све земље труде да насиље над децом сузбију, инкриминишу и створе свест да нико нема власт ни над чијим телом, па макар он био и родитељ. Да ли се у томе успело, да ли је циљ постигнут? Нажалост није. Иако у теорији постоји класификација и дефиниција врста насиља у породици, иако се многобројна средства користе против истог, насиље над децом и даље влада. Разлози су вишеструки. Ипак, важно је напоменути да се не може унапред рећи која је то врста породице у којој се чини насиље над децом, тачније да ли је у питању сеоска или градска породица, да ли њу чине интелектуалци, земљорадници или сточари, са већим или мањим материјалним приходима. Напросто, шаблона, обрасца нема. Уколико би се покушало са стављањем под матрицу породице у којој се насиље над децом врши, утврдило би се да се матрица и узорак не би поклапали. Насиље над децом је променљива категорија, узрокована вишеструким спољним утицајем сре-

дине, али и унутрашњим нагонима појединца. Често се можемо упитати који су то разлози да се врши атак над незаштићеним, зависним и крхким бићем као што је дете. Колики степен агресије насилник треба да има у себи да би имао снаге да нагон агресије спроведе у дело над дететом, јер, у најосновнијем биолошком смислу, агресија је интеракција живог бића и околине, она има онтогенетско, фиксирано порекло и постоји у сваком човеку, али је условљена и јачином осујећења и осећањем стварне, али и претпостављене опасности за сопствени интегритет. Зар је дете у стању то да учини? Наравно да је одговор негативан те је неопходна свакодневна ангажованост како би се предупредила и осујетила ова „нуспојава”.

ЛИТЕРАТУРА

- Бањанин Ђуричић, Н., *Ударац по души*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања и Југословенски центар за права детета, 1998.
- Gil, D. G., *Violence against Children*, Journal of Marriage and Family, 1971.
- Гуровић, З., *Социо-антрополошке основе насиља*, издавач аутор, Београд, 1996.
- Ерлих Ст., В., *Југословенска породица у трансформацији*, Либер, Загреб, 1971, 72.
- Even St., V., *Ускраћивање заштитице: анализа „дилеме злостављане мајке”*, Аутономни женски центар, Београд, 2008.
- Енгелс, Ф., *Положај радничке класе у Енглеској*, Просвета, Београд, 1968.
- Жегарац, М., Мијановић, Ј., Обретковић, М., Пејаковић, Ј., Симовић, И., Стевановић, И., *Заштитица деце од условљавања*, Југословенски центар за права детета, Save the Children, Београд, 2004.
- Јањић Комар, М., *Право деце на животи и здравље*, докторска дисертација, Правни факултет у Београду, Београд, 1987.
- Јањић Комар, М., *Право деце у породичним односима*, Центар за публикацију Правног факултета у Београду, Београд, 1987.
- Јањић Комар, М., Обретковић М., *Права деце – право човека*, Досије и Удружење правника Србије за социјална права, Београд, 1996.
- Милосављевић, М., *Социолошке основе друштвеног односа према насиљу над децом – Породица, насиље и савремено друштво*, Зборник радова, Цицеро, Београд, 1997.
- Николић Ристановић, В., *Породично насиље у Србији*, Виктимолошко друштво Србије, Београд, 2002.
- Прокоп, А., *Односи родитеља и деце*, Загреб, 1966.
- Петрушић, Н., *Модел превентивне породично-правне заштите од насиља у породици*, Зборник саопштења и дискусија – Нацрт Кривичног законика СР Југославије и заштита криминалитета насиља – Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 1999.
- Raymond, W., *Culture and Society*, A. Books, Doubleday and Company, Inc. Garden City, New York, 1780–1950.

Службени гласник Републике Србије, 85/2005, 88/2005. – испр., 107/2005. – испр., 72/2009, 111/2009. и 121/2012.

Службени гласник Републике Србије, 85/2005, 88/2005. – испр., 107/2005. – испр., 72/2009, 111/2009. и 121/2012.

Станојевић, О., *Римско право*, Досије, Београд, 2001.

Фром, Е., *Анаџомија људске деструктивности I и II*, Напријед, Загреб, 1984.

<http://www.minrzs.gov.rs>, посећено дана 28. 1. 2013. године у 17:23 сата.

www.doiserbia.nb.rs, посећено дана 15. 2. 2013. године у 17:22 сата.

TYPES OF VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN THE FAMILY

Anđelka Račić, LL.M.

Court assistant-adviser in the Third Municipal Court in Belgrade

S u m m a r y

Violence against children is a historical phenomenon and it got new definitions and expanded its dimensions by development of the society and primarily the development of humanitarian sciences. Many centuries have to pass from the time when punishment of children was considered moral, and even suitable corrective measure, to the complete incrimination of every form of violence. Today when violence against children is considered as a “side effect” of society, it is necessary to make classification of the violence and in particular to divide types of violence depending on the manifestations of violence against the victim – child, although all types of violence, more or less, intertwine and influence on each other. The reason for classification is established in order to achieve efficient measures.

Keywords: Family, children, domestic violence, violence against children, types of violence

Dr Aleksandar Radovanov,
prof. emeritus na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu

ROKOVI I PASIVNA LEGITIMACIJA KOD PAULIJANSKE TUŽBE*

SAŽETAK: Autor u ovom radu daje kratak prikaz cilja i svrhe paulijanske tužbe, kao i prikaz uslova koji moraju biti ispunjeni za njeno podnošenje, sa posebnim osvrtom na rokove za podnošenje paulijanske tužbe i pitanje pasivne legitimacije kod iste, uz osvrt na razvoj sudske prakse povodom ovih pitanja.

Ključne reči: paulijanska tužba, rokovi, pasivna legitimacija, sudska praksa

Paulijanska tužba (*actio Pauliana*) je poznata još iz rimskog prava. U vreme socijalističkog društvenog uređenja ova tužba u našoj sudskoj praksi nije bila često zastupljena. Međutim, danas ona postaje izuzetno aktuelna i značajna u pravnom sistemu Republike Srbije.

Dužnici na sve moguće načine pokušavaju da osujete naplatu potraživanja poverilaca. Upravo zato paulijanska tužba, kojom poverilac pobija pravne radnje dužnika kojima je dužnik umanjio svoju imovinu da bi onemogućio poverioca da naplati svoje potraživanje, dobija na značaju. Cilj i svrha paulijanske tužbe je da se pravna radnja dužnika učini bez pravnog dejstva u odnosu na poverioca, ali samo do iznosa koji je potreban za namirenje poverioca. Znači, ovom tužbom se ne poništava pravni posao dužnika sa trećim licem, već se stavlja van snage samo prema poveriocu i to u obimu koji poverilac potražuje od dužnika.

* Rad primljen 30. 9. 2016. godine.

Svaki poverilac čije je potraživanje dospelo ima pravo da pobija pravnu radnju svog dužnika koja je preduzeta na njegovu štetu. To je svaka pravna radnja kojom se dužnik dovodi u insolventan položaj. U praksi najčešći slučaj je da dužnik otuđi nepokretnost koja je na njegovom imenu, da poverilac ne bi mogao od njega da naplati potraživanje, a nema drugu imovinu iz koje bi se poverilac mogao naplatiti.

Pravna radnja može da se sastoji i u propuštanju dužnika da ostvari neko svoje materijalno pravo na osnovu kojeg bi povećao svoju imovinu i time omogućio poveriocu naplatu njegovog potraživanja (na primer, neisticanje prigovora zastarelosti, neprijavljivanje svog potraživanja u stečajnu masu, izjava o odricanju prihvatanja nasleđstva i dr.).

Međutim, ne mogu se pobijati pravne radnje koje su vezane za ličnost dužnika (npr. dužnik se odrekne prava da opozove poklon zbog neblagodarnosti). Isto tako, ne može se pobijati dužnikovo odbijanje da zaključi ugovor o poklonu kojim bi povećao svoju imovinu, jer je to lično pravo dužnika. Zakon o obligacionim odnosima izričito propisuje (čl. 282. ZOO) da se ne mogu pobijati pokloni dužnika koji su srazmerni materijalnim mogućnostima dužnika (npr. uobičajeni prigodni pokloni, pokloni učinjeni iz zahvalnosti).

Uslovi za podizanje paulijanske tužbe su:

1. da je poverilac oštećen pravnom radnjom dužnika,
2. da je dužnik imao nameru da ošteti svog poverioca,
3. da je treće lice bilo nesavesno, tj. da je znalo ili moglo znati za nameru dužnika.

Teret dokazivanja postojanja ovih uslova je na poveriocu, ali Zakon o obligacionim odnosima propisuje situacije kada je poverilac oslobođen dokazivanja namere dužnika i nesavesnosti trećeg lica. To su slučajevi besplatnih raspolaganja i otuđenje, tj. raspolaganje u korist bliskih srodnika. Kod ovih raspolaganja se pretpostavlja da je dužnik imao nameru da ošteti poverioca (npr. poklon) i da je pored dužnika i treće lice (bliski srodnik) nesavesno.

U vezi s ovim su određeni i rokovi za podizanje paulijanske tužbe. Kada se radi o teretnim ugovorima, tada je rok za podizanje tužbe godinu dana od dana raspolaganja, a kada se radi o dobročnim (besteretnim) raspolaganjima i raspolaganjima u korist bliskog lica, tada je rok za paulijansku tužbu tri godine od dana raspolaganja. Pod bliskim srodnikom se podrazumeva: supružnik dužnika, srodnik po krvi u pravoj liniji, srodnik po krvi u pobočnoj liniji do četvrtog stepena ili po tazbini do četvrtog stepena.

U novijoj sudskoj praksi u vezi s paulijanskom tužbom su se pojavila dva sporna pitanja:

1. pitanje: od kada teče rok za paulijansku tužbu,
2. pitanje: ko je pasivno legitimisan kada treće lice otuđi nekretninu koju je stekao od dužnika na osnovu nekog pravnog posla?

1. ROK ZA PODIZANJE PAULIJANSKE TUŽBE

Što se tiče prvog pitanja pravna teorija stoji na stanovištu da se radi o objektivnom, a ne subjektivnom roku, ali se postavlja pitanje tumačenja pojma raspolaganja. Dakle, Zakon o obligacionim odnosima u odredbama čl. 281. i 285. govori o raspolaganju.

Ranija sudska praksa je stajala na stanovištu da je raspolaganje izvršeno momentom overe ugovora o prometu nepokretnosti, kada se radi o nepokretnostima, a kada se radi o pokretnim stvarima momentom zaključenja ugovora o kupoprodaji.

Suočeni s ovim problemom u praksi, apelacioni sudovi su 2014. godine zauzeli stanovište koje glasi: „Rok za pobijanje ugovora o prenosu prava svojine na nepokretnosti koje su upisane u javnu knjigu počinje da teče od momenta upisa zabeležbe podnošenja zahteva za upis prava svojine u javnim knjigama.“ Očigledno su apelacioni sudovi uočili problem roka za paulijansku tužbu, jer se vrlo često dešava da rok za tužbu protekne, a radi se o prekluzivnom roku. Ne samo što je prilično kratak rok (od godine, odnosno tri godine), nego je nemoguće poveriocu da ispoštuje ovaj rok u situaciji kada dužnik iz špekulativnih razloga ne sprovede svoja raspolaganja do kraja, tj. ne izvrši se upis prava svojine na novog vlasnika. Međutim, ovaj stav Apelacionih sudova, po našem mišljenju, trpi kritiku, jer nije jasno zbog čega je momenat upisa zabeležbe podnošenja zahteva za upis prava svojine u javnim knjigama uzet kao merodavan. Da li je tada izvršeno raspolaganje? Nije! Pogotovo u situaciji kada se **momenat podnošenja zahteva za upis zabeležbe i momenat samog upisa zabeležbe ne poklapaju**. Imamo primere da prođe i osam meseci dok se ne izvrši upis te zabeležbe od momenta podnošenja zahteva. Na primer, pregledom sajta RGZ vidi se da je rešenje o privremenoj meri Osnovnog suda u Novom Sadu dostavljeno RGZ-u osam meseci ranije, tj. pre nego što je zabeležba o tome izvršena. U ukidajućoj odluci Apelacionog suda u Novom Sadu, dostupnoj autoru ovog teksta, nalaže se prvostepenom sudu da na pouzdan način utvrdi kada je stranka mogla imati saznanje za stvarno raspolaganje, od kog datuma teče rok za pobijanje, a što je od značaja imajući u vidu odredbu čl. 82. st. 1. t. 2. Zakona o državnom premeru i katastru koja se tiče zabeležbe prvenstvenog reda za budući upis. Ovako izraženim stavom moglo bi se zaključiti da Apelacioni sud objektivni rok iz čl. 285. ZOO pretvara u subjektivni rok, jer sporno raspolaganje vezuje za momenat saznanja, što svakako ne proizilazi iz zakonskog teksta i ne može se prihvatiti.

I inače, ova odredba čl. 285. ZOO nije najsrećnije formulisana i zato može da izaziva dileme.

Interesantno je napomenuti da je i u prednacrtu novog Građanskog zakonika Republike Srbije u odredbi čl. 476. (sada čl. 285. ZOO) predviđeno da se: „... tužba za pobijanje može podneti u roku od jedne godine za teretno raspolaganje, a za ostale slučajeve u roku od tri godine...“ Rok iz prethodnog stava se računa od dana kada je preduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno od dana kada je trebalo preduzeti propuštenu radnju. Kao alternativa je predviđen rok od tri godine za sve slučajeve, a takođe se predviđa mogućnost da se trogodišnji rok prekida ako poverilac izvesti lice protiv kog se može podneti tužba o svojoj nameri da zahteva pobijanje pravnog posla. Međutim, i ovakvo regulisanje spornog pravnog pitanja ne rešava problem jer je suština u tome na koji način poverilac može da sazna za raspolaganje dužnika da bi zaštitio svoje pravo na naplatu potraživanja putem paulijanske tužbe. Jedino logično i pravično rešenje bi bilo da se rok za paulijansku tužbu računa od dana upisa prava svojine na predmetnoj nepokretnosti u korist trećeg lica, jer tada je konačno realizovano pravo raspolaganja, tj. učinjeno raspolaganje.

Istina, može se polemisati oko razlikovanja pojma raspolaganja u obligacionopravnom smislu te reči i načina sticanja svojine u stvarnopravnom smislu te reči, ali **ako želimo da paulijanska tužba ostvari svoj cilj i svrhu postojanja onda je besmisleno regulisati rok za pobijanje pravnih radnji dužnika na takav način koji bi omogućio dužniku da svojim špekulativnim ponašanjem može da ga izigra.**

U situaciji kada je rok za paulijansku tužbu protekao te se ovom tužbom ne može pobijati pravna radnja dužnika postoji rešenje koje je sudska praksa kreirala, da se ide sa tužbom za ništavost ugovora zbog povrede osnovnih načela obligacionog prava – načela savesnosti i poštenja i načela zabrane postupanja suprotno dobrim običajima. U tom smislu citiraćemo sentencu i izvode iz obrazloženja jedne sudske odluke koja je objavljena u *Biltenu sudske prakse* Okružnog suda u Novom Sadu br. 13/2008. (sentencu obradila tadašnji sudijski saradnik, a sada sudija Višeg suda u Novom Sadu Jadranka Mali). Radi se o sudskoj odluci u čijem je donošenju učestvovao autor ovog teksta u to vreme u svojstvu sudije Okružnog suda u Novom Sadu:

Ništavost ugovora zaključenog suprotno dobrim običajima

Ugovor o poklonu zaključen između tuženih u nameri da osujete tužioca da naplati svoje potraživanje prema tuženom 1. reda u situaciji kada se na njegovom imenu ne vodi druga imovina iz koje bi tužilac mogao naplatiti svoje potraživanje, u suprotnosti je sa osnovnim načelima obliga-

cionih odnosa, a namera tuženih suprotna dobrim običajima, pa je takav ugovor ništav u smislu odredaba čl. 103. ZOO.

Iz obrazloženja:

Na osnovu napred iznetog pravilan je zaključak prvostepenog suda da su tuženi u konkretnom slučaju zaključenjem ugovora o poklonu postupili nesave-sno i u nameri da osujete tužioca da naplati svoje potraživanje prema tuženom 1. reda, a u situaciji kada se na njegovom imenu ne vodi druga imovina iz koje bi tužilac mogao naplatiti svoje potraživanje. Prema tome, ovaj ugovor o poklonu u suprotnosti je sa osnovnim načelima obligacionih odnosa, a namera tuženih prilikom zaključenja ugovora o poklonu je bila suprotna dobrim običajima jer je isti zaključen u cilju izbegavanja obaveze tuženog 1. reda koju je preuzeo potpisivanjem zapisnika od 21.03.1996. g., a na šta je i obavezan presudama Opštinskog i Okružnog suda u Novom Sadu. Kako je u toku prvo-stepenog postupka nesumnjivo utvrđeno da je namera tuženih prilikom zaklju-čenja ugovora o poklonu bila suprotna dobrim običajima, s obzirom da je isti zaključen radi osujećenja tužioca da namiri svoje potraživanje prema tuženom T. V., pravilno je prvostepeni sud primenio odredbe čl. 103. ZOO i utvrdio ni-štavost napred navedenog ugovora.

(Iz Rešenja Okružnog suda u Novom Sadu Gž.1276/2008 od 13. 03. 2008)

2. PASIVNA LEGITIMACIJA KOD PAULIJANSKE TUŽBE

Što se tiče drugog pitanja u vezi s paulijanskom tužbom koje se razmatra u ovom tekstu treba napomenuti da kod paulijanske tužbe nije sporno da je sticalac (lice na koga je dužnik preneo pravo svojine) pasivno legitimisano, a ne dužnik. Međutim, sve češći slučajevi u praksi su da to lice (sticalac) otuđi tu istu nepokretnost opet nekom drugom licu. Smatramo da u toj situaciji u parnici treba obuhvatiti i to lice pored lica na koga je dužnik prvenstveno preneo pravo svojine na predmetnoj nepokretnosti. Ovo stoga što je sada nepokretnost u njegovom vlasništvu, a mora se utvrditi da li postoje svi uslovi za pobijanje i u odnosu na to lice. Tužbeni zahtev će takođe da glasi da se utvrđuje da je pravni posao zaključen između ovih lica bez pravnog dejstva u odnosu na poverioca do visine potraživanja poverioca i da poverilac ima pravo na namirenje u tom obimu.

DEADLINES AND STANDING TO BE SUED IN CASE OF PAULIAN ACTION

Aleksandar Radovanov Ph.D.,

Professor Emeritus at the Faculty of Law for Economics and Justice
University Business Academy in Novi Sad

S u m m a r y

In this article the author gives a brief overview of the purpose and goal of the Paulian Action, as well as the review of the conditions that must be met for its submission, with the special emphasis to the deadlines for its submission and question of standing to be sued, and with the overview of the development of case law related to these issues.

Keywords: Paulian action, deadlines, standing to be sued, case law

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ
(1957–2016)

У Новом Саду је 25. маја 2016. године преминуо познати војвођански адвокат и главни и одговорни уредник *Гласника Адвокатске коморе Војводине*, др Јанко Кубињец.

Јанко Кубињец рођен је 25. маја 1957. године у Пивницама. Гимназију је завршио у Бачкој Паланци, а на Правном факултету у Новом Саду дипломирао је 1980. године. После положеног правосудног испита био је судија Општинског суда у Бачкој Паланци и Општинског суда у Бачком Петровцу (касније Општинског суда у Новом Саду – Одељење у Бачком Петровцу).

У 1989. години, упоредо са обављањем судијске функције, стекао је на Правном факултету у Новом Саду звање магистра теоријско-правних наука, са тезом „Субјект-објект однос у филозофији права”. Већ у 1992. години одбранио је на Правном факултету у Београду докторат правних наука у области филозофије права, са дисертацијом „Правне вредности – структура и основне врсте”.

У Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине уписан је 16. марта 1993. године. Седиште адвокатске канцеларије најпре му је било у Бачком Петровцу, а од 1. 8. 2008. године у Новом Саду. Превасходно се бавио грађанским правом и јавним правом.

Више година био је члан Одбора за полагање правосудног испита из области уставног права. Од маја месеца 1994. године био је члан уређивачког одбора, а од 27. августа 2004. године главни и одговорни уредник часописа за правну теорију и праксу *Гласник Адвокатске коморе Војводине*. Од 27. октобра 2007. године био је члан Савета Адвокатске коморе Војводине. У Академији Адвокатске коморе Војводине именован је за предавача.

Иако се професионално успешно бавио практичним радом у суду и адвокатури, свој највећи стручни допринос др Кубињец је несумњиво дао у филозофији права. У тој области објавио је више значајних научних радова, од који помњемо део: *Ајсџиракџини гџрађанин и џолиџиџчки субјекџиџвиџиџи*; *Мера као елементи џравде*; *Арђумениџација као арђумениџ џравде*; *Предмети и комџиџенџија метџафизике џрава*; *Сџрукџура и модалиџиџи џравноџ феномеа*; *Принџиџи евроџскоџ џрава*; *Проблеми џравне лоџике*; *Онџолоџшко одређене џрава*; *Темељи субјекџиа у мџиџу*; *Модалиџиџи судова џравде*.

Његово најважније дело свакако је књига *Филозофија џравних вредности*, проширена верзија докторске дисертације, објављена 2009. године у издању Адвокатске коморе Војводине. Књига је драгоцен и одважан подухват настао на размеђи два наизглед супротстављена става: става да филозофија права, да би уопште била филозофија, мора увек кренути са становишта бића и остати изван правног вредновања, и става да овакав однос према правном вредновању не значи и немогућност постојања филозофије правних вредности. У границама појма права др Кубињец је разликовао три врсте правних вредности: правду, правичност и праведност. Правду је сматрао вредношћу која одражава однос норме и стварности и разматра валидност општег акта са становишта социјалне реалности. Правичност је видео као праву вредност унутар појединачног правног акта, тј. правду појединачног случаја, насталу у току примене права. За праведност је налазио да разматра однос валидности два правна односа, с апстрактном једнакошћу као основним мерилом. Основни став др Кубињеца је да филозофија права у решавању сваког проблема полази са позиције бића и да, за разлику од јуриспруденције, мора остати изван правног вредновања, што омогућује да њено сазнање буде другачије и од научног сазнања и од прагматичног вредновања.

У огледу објављеном поводом књиге др Кубињеца, проф. др Радивој Степанов је с разлогом оценио да је Кубињецу пошло за руком да се успешно упусти у изазовну пустоловину филозофије права „јер у свом филозофском и теоријском раду спаја правни таленат, веома суптилно промишљање права и одличну вештину правног практичара” (*Гласник АКВ*, 9/2011).

Допринос др Јанка Кубињеца правној науци и пракси, угледу адвокатури и репутацији Адвокатске коморе Војводине и њеног часописа веома је значајан и остаће трајно забележен.

Др Слободан Бељански

SUDSKA PRAKSA IZ GRAĐANSKOG PRAVA

1.

Ustav čl. 32. st. 1; ZPP čl. 13.

Čl. 13. ZPP podrazumeva da parnični sud u slučaju postojanja pravno-snažne krivične presude kojom se okrivljeni oglašava krivim može da raspravlja o svim činjenicama i okolnostima koje ne čine biće krivičnog dela (ovde doprinos šteti oštećenog u smislu podeljene odgovornosti), pa takvo shvatanje redovnih sudova ne predstavlja arbitrnenu primenu prava u smislu prava na pravično suđenje.*¹

US, odluka od 29. januara 2015. – UŽ 6868/12 (AS u Beogradu Gž 1411/12)

Iz obrazloženja: [36] 3. [...] Osporenom presudom AS u Beogradu Gž 1411/12 od 26. juna 2012, u stavu prvom izreke, odbijena je kao neosnovana žalba tuženog i potvrđena presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu P 3151/06 od 13. juna 2008. u delu stava prvog izreke za iznos od 36.000 dinara na ime pretrpljenih fizičkih bolova, za iznos od 27.000 dinara na ime pretrpljenog straha i za iznos od 15.000 dinara na ime estetskog naruženja, odnosno ukupno iznos od 78.000 dinara, sa zakonskom zateznom kamatom na navedene iznose počev od 13. juna 2008. godine, kao dana presuđenja. U stavu drugom izreke osporene presude preinačena je ožalbena presuda u preostalom delu stava prvog izreke, tako što je odbijen kao neosnovan tužbeni zahtev za isplatu više dosuđenih iznosa naknade štete i zakonske zatezne kamate, a u stavu trećem izreke preinačena je odluka o troškovima iz stava trećeg izreke, tako što je obavezan tuženi da tužiocu na ime parničkih troškova plati iznos od 93.000 dinara.

[37] U obrazloženju osporene presude je, pored ostalog, navedeno: da je na osnovu dokaza izvedenih u prvostepenom i drugostepenom postupku utvrđeno da je tuženi dana 9. septembra 1995. oko 3.30 časova ujutru ispred svog stana udario tužioca nogom u glavu nanevši mu tom prilikom povredu u predelu levog oka; da je povodom predmetnog događaja, protiv tuženog vođen krivični postupak zbog krivičnog dela teške telesne povrede, te je pravnosnažnom presudom K 156/96 od 30. decembra 1996. godine ovde tuženi oglašen krivim što je dana 9. septembra 1995. oko 3.30 časova ujutru ispred svog stana na mah teško telesno povredio oštećenog, ovde tužioca, doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost teškim vređanjem od strana oštećenog, pa je ovde

¹ Oznaka „*“ na kraju sentenci znači da su one nezvanične, tj. da ih nisu formulisala sudeća tela ili neka druga tela, poput GO VKS.

tuženom izrečena uslovna osuda kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od deset meseci, sa rokom provere od tri godine; da je prilikom ponovnog saslušanja tužioca pred drugostepenim sudom, nakon što je tužiocu predložena sadržina krivične presude K 156/96 od 30. decembra 1996, a vezano za način i okolnosti pod kojima je došlo do povređivanja tužioca, tužilac izjavio da sve što piše u krivičnoj presudi, vezano za okolnosti pod kojima je došlo do štetnog događaja, nije tačno, te da nije provocirao tuženog. U obrazloženju osporene presude je, takođe, navedeno: da ocenjujući dati iskaz tužioca, a imajući u vidu sadržinu izreke i činjeničnog utvrđenja krivične presude od 30. decembra 1996. u pogledu postojanja krivičnog dela i krivične odgovornosti tuženog, apelacioni sud nije poverovao tužiocu da se štetni događaj desio na način kako je to tužilac u svom iskazu opisao, odnosno da je kritičnom prilikom tuženi, ničim izazvan, udario tužioca nanevši mu telesne povrede; da je parnični sud u smislu člana 13 Zakona o parničnom postupku u pogledu postojanja krivičnog dela i krivične odgovornosti vezan pravosnažnom presudom krivičnog suda kojim je optuženi oglašen krivim; da tužilac na okolnost kako je došlo do štetnog događaja u kome je tužilac povređen i s tim u vezi ponašanja aktera štetnog događaja nije predložio izvođenje dokaza, već je samo osporavao da se štetni događaj desio na način utvrđen krivičnom presudom, čime je praktično osporavao činjenice vezane za postojanje krivičnog dela i krivične odgovornosti, što u parničnom postupku nije dozvoljeno; da apelacioni nalazi da je tužilac svojim ponašanjem – teškim vredanjem tuženog na nacionalnoj osnovi i upućivanjem uvreda uz konkludentne radnje, a sve na način opisan u izreci krivične presude doveo tuženog u stanje jake razdraženosti, što je uzrokovalo afektivno reagovanje tuženog da tužioca na mah udari; da stoga apelacioni sud nalazi da je tužilac svojim ponašanjem u mnogome doprineo nastanku štetnog događaja, te da je s tim u vezi osnovan istaknuti prigovor tuženog o podeljenoj odgovornosti; da ceneći sve okolnosti konkretnog slučaja, apelacioni nalazi da je tužilac svojim ponašanjem doprineo nastanku štetnog događaja u iznosu od 70 %; da kako je prvostepeni sud za tražene vidove nematerijalne štete u smislu člana 200 Zakona o parničnom postupku pravilno odmerio tužiocu pravičnu visinu naknade, a imajući u vidu utvrđeni procenat doprinosa tužioca nastanku štetnog događaja, to je apelacioni sud našao da tužiocu na ime naknade nematerijalne štete na ime fizičkih bolova, petrpjenog straha i estetskog naruženja pripadaju iznosi opredeljeni kao u stavu prvom izreke presude, te da na navedene iznose nematerijalne štete tužiocu pripada zakonska zatezna kamata od presuđenja, a ne, kako je to pogrešno našao prvostepeni sud, od dana podnošenja tužbe.

[...]

[50] 7. U vezi s navodima ustavne žalbe koji se odnose na povredu prava podnosioca na pravično suđenje osporenim presudom AS u Beogradu Gž 1411/12 od 26. juna 2012, Ustavni sud ukazuje da je u postupku po ustavnoj žalbi nadležan jedino da ispituje postojanje povreda ili uskraćivanja Ustavom zajemčenih prava i sloboda, te se stoga i navodi ustavne žalbe moraju zasnivati na ustavnopravnim razlozima kojima se, sa stanovišta Ustavom utvrđene sadržine označenog ustavnog prava ili slobode, potkrepljuju tvrdnje o njegovoj povredi ili uskraćivanju. To istovremeno znači da Ustavni sud nije nadležan da, postupajući po ustavnoj žalbi, kao instancioni (viši) sud još jednom ispituje zakonitost osporenih akata ili radnji, pa iz tih razloga formalno pozivanje na povredu ustavnih prava i sloboda, samo po sebi, ustavnu žalbu ne čini dopuštenom.

[51] Polazeći od navedenog, a imajući u vidu sadržinu ustavne žalbe, Ustavni sud je ocenio da se navodi ustavne žalbe ne mogu prihvatiti kao ustavnopravni razlozi za tvrdnje o povredi prava na pravično suđenje, već predstavljaju izraz shvatanja podnosioca ustavne žalbe o tome da je drugostepeni sud nepravilno primenio odredbe merodavnog prava, a ustavnom žalbom se, u suštini, traži od Ustavnog suda da kao parnični revizijski sud preispita i oceni zakonitost osporene presude. Pri tome, Ustavni sud je našao da iz odredbe čl. 13. Zakona o parničnom postupku, na koju se ukazuje i u obrazloženju osporene presude AS u Beogradu, proizlazi da parnični sud može da raspravlja o svim činjenicama i okolnostima koje ne čine biće krivičnog dela, te da je u

slučaju konkretnog krivičnog dela bio ovlašćen da ceni i ulogu oštećenog koji je eventualno doprineo nastupanju štete, na šta je ukazao tuženi isticanjem prigovora podeljene odgovornosti. Ustavni sud je takođe ocenio da osporena presuda sadrži dovoljno i jasno obrazloženje donete odluke, koje obrazloženje Ustavni sud ne smatra arbitrarnim, niti proizvoljnim. U vezi sa navodom ustavne žalbe da u sprovedenom postupku tuženi nije saslušan u svojstvu parnične stranke, kojim se osporava pravilnost zaključka drugostepenog suda, Ustavni sud konstatuje da je uvidom u spise predmeta utvrdio da je na ročištu 13. juna 2008, na kome je doneta prvostepena presuda, punomoćnik podnosioca predložio sudu da zaključi glavnu raspravu, jer nema drugih dokaznih predloga, a da na ročište pred AS u Beogradu tuženi nije pristupio, te je drugostepeni sud odlučio da održi ročište na saglasan predlog punomoćnika stranaka.

[...]

2.

Ustav čl. 32. st. 1; ZPP čl. 101. st. 6; ZIO iz 2011 čl. 35. st. 7. [= ZIO, čl. 59. st. 4].

Odredba čl. 35. st. 7. ZIO iz 2011. se ne može shvatiti tako da se podnošenje predloga za izvršenje u manje od tri primerka smatra neurednim podneskom i da se zbog toga odbacuje, jer se u izvršnom postupku shodno primenjuje čl. 101. st. 6. ZPP. Takvo postupanje predstavlja preterani formalizam koji nema pokriće u cilju norme, pa se radi o povredi prava na pristup sudu kao elementu prava na pravično suđenje.*

US, odluka od 29. januara 2015 – UŽ 8047/12 (OS u Požarevcu)

Iz obrazloženja: [2] 1. [...] U ustavnoj žalbi je navedeno da je osporenim rešenjima pravnosnažno odbačen kao neuredan podnosioc̄ev predlog za izvršenje, sa obrazloženjem da je podnet u nedovoljnom broju primeraka. Podnosilac ustavne žalbe je istakao da je u prigovoru naveo: da je nezakonito rešenje suda kojim je odbačen kao neuredan njegov predlog za izvršenje, jer je četvrti primerak podneo 4. juna 2012, kada u spisima predmeta još uvek nije bilo traga o donošenju prvostepenog rešenja; da nijednim članom ZIO niti ZPP (koji je postupajući sud shodno primenio) nije predviđeno da će predlog biti odbačen kao neuredan ako je podnet od strane advokata u nedovoljnom broju primeraka, već samo ako je nerazumljiv i nepotpun, te da su, imajući u vidu navedeno, bili ispunjeni uslovi da se o predlogu meritorno odluči.

[...]

[6] 3. Ustavni sud je u sprovedenom postupku, na osnovu navoda podnosioca iznetih u ustavnoj žalbi i uvidom u priloženu dokumentaciju, utvrdio sledeće činjenice i okolnosti od značaja za odlučivanje:

Izvršni poverilac, ovde podnosilac ustavne žalbe, je 28. maja 2012. podneo Osnovnom sudu u Požarevcu predlog za izvršenje protiv izvršnog dužnika, na osnovu verodostojne isprave, radi namirenja novčanog potraživanja. Odmah sutradan, 29. maja 2012, predlog je dopunio podneskom uz koji je priložio i izvršnu ispravu, koja omaškom nije bila poslata prethodnog dana.

[7] Osnovni sud u Požarevcu je osporenim rešenjem I. 839/12 od 31. maja 2012. odbacio kao neuredan predlog za izvršenje izvršnog poverioca. U obrazloženju rešenja je navedeno da je poverilac preko punomoćnika – advokata podneo predlog za izvršenje u tri primerka, a da je čl. 35. st. 7. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisano da se predlog za izvršenje podnosi u najmanje četiri primerka. Imajući u vidu da je predlog podneo punomoćnik iz reda advokata, postu-

pajući sud je shodnom primenom odredbe čl. 101. st. 5. Zakona o parničnom postupku, odbacio predlog kao neuredan.

[8] Izvršni poverilac je 18. jula 2012. protiv navedenog rešenja podneo prigovor. U prigovoru je navedeno: da je četvrti primerak predloga za izvršenje podnet sudu 4. juna 2012, pošto se punomoćnik podnosioca prethodno uverio (uvidom u spise predmeta i informacijom dobijenom u pisarnici suda) da još uvek nije doneto rešenje o odbacivanju predloga za izvršenje; da je takva odluka suda u direktnoj suprotnosti sa odredbom čl. 101. st. 5. ZPP, s obzirom na to da navedena odredba predviđa da će samo podnesak koji je podnet od strane advokata, a koji je nerazumljiv i nepotpun biti odbačen, ali ne i predat u nedovoljnom broju primeraka, kao u predmetnom slučaju; da je navedena odluka u direktnoj suprotnosti i sa odredbom čl. 101. st. 6. ZPP-a koja predviđa da se nedovoljan broj podnetih podnesaka umnožava od strane suda na trošak stranke.

[9] Osnovni sud u Požarevcu je osporenim rešenjem IPV(I). 323/12 od 1. avgusta 2012. odbio kao neosnovan prigovor izvršnog poverioca i potvrdio prvostepeno rešenje. U obrazloženju tog rešenja je navedeno „da se iz prijemnog pečata suda na predlogu za izvršenje jasno vidi da je podnet u tri primerka, pa je stoga prvostepeni sud pravilno primenio odredbu čl. 35. st. 7. ZIO, koja predviđa da se predlog za izvršenje podnosi u najmanje četiri primerka. U konkretnom slučaju, predlog je u ime i za račun izvršnog poverioca podnet od strane punomoćnika – advokata kao kvalifikovanog punomoćnika, te je takođe pravilno prvostepeni sud primenio odredbu čl. 101. st. 5. ZPP, koja se primenjuje shodno odredbi čl. 10. ZIO“.

[...]

[13] 5. Razmatrajući navode i razloge ustavne žalbe sa stanovišta istaknute povrede prava na pravično suđenje, Ustavni sud, pre svega, konstatuje da podnosilac navode o povredi označenog prava suštinski zasniva na tvrdnji da je izvršni sud pogrešno odbacio njegov predlog za izvršenje kao neuredan, s obzirom na to da predlog nije niti nerazumljiv niti nepotpun, te tako ne ispunjava uslove za odbacivanje propisane odredbom čl. 101. st. 5. ZPP, kao i na činjenici da sud nije postupio u skladu s odredbom čl. 101. st. 6. ZPP, niti se uopšte osvrtao na činjenicu da je četvrti primerak predloga za izvršenje dostavljen samo nekoliko dana od dana podnošenja predloga. Podnosilac takođe navodi da je drugostepni sud samo lakonski citirao obrazloženje osporenog prvostepenog rešenja i bez odgovora na žalbene naloge iz prigovora, isti odbio kao neosnovan.

[14] Ustavni sud i ovom prilikom podseća na svoj stav da nije nadležan da u ustavnosudskom postupku ocenjuje pravilnost činjeničnih i pravnih zaključaka redovnih sudova, osim u slučaju kada je primena merodavnog materijalnog, odnosno procesnog prava bila očigledna proizvoljna ili arbitrarna, pri čemu se pravičnost ocenjuje na osnovu postupka kao celine. Ustavni sud ispituje i to da li su redovni sudovi, u konkretnom slučaju, propustili da u obzir uzmu sve činjenične i pravne elemente koji su bitni za donošenje odluke, koji su od značaja prilikom ocene o povredi označenog ustavnog prava.

[15] Razmatrajući navode podnosioca istaknute u ustavnoj žalbi, Ustavni sud pre svega, naglašava da pravo na pristup sudu, iako nije eksplicitno naznačeno prilikom normiranja ustavnog prava na pravično suđenje, čini njegov imanentni i neodvojivi deo, kao nužni uslov da bi se ovo pravo uopšte moglo ostvariti. Ovo iz razloga što bi u slučaju da se stranci onemogućili pristup sudu, odnosno raspravljanje i odlučivanje pred sudom o postavljenom zahtevu, svi ostali elementi strukturalno složenog i višeslojnog prava na pravično suđenje, postali iluzorni i apstraktni, odnosno bespredmetni. Ovakvo stanovište zauzeo je u više navrata i Evropski sud za ljudska prava (videti, između ostalih, presudu toga suda *Běleš and Others v. the Czech Republic*, od 12. novembra 2002. godine, § 49. i 50, kao i presudu *Miragall Escolano and Others v. Spain*, od 25. januara 2000. godine, § 33. i 34). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud je pošao od ispitivanja ustavne žalbe s aspekta prava na pristup sudu.

[16] Ustavni sud konstatuje da je odredba čl. 35. st. 7. ZIO kojom je propisano da se predlog za izvršenje podnosi u najmanje četiri primerka, jasna i precizna, te da samim tim ne postoje nikakve dileme u tumačenje ove zakonske odredbe. Navedena zakonska odredba ima svoj legitimni cilj, s obzirom na to da poštovanje te odredbe omogućava sudu da bez dodatnog umnožavanja dostavi rešenje o izvršenju svim strankama u postupku, u cilju zakonitog i efikasnog vođenja postupka u okvirima rokova koji su propisani samim ZIO. Ono što se postavlja kao sporno pitanje jeste primena procesnog pravila iz navedene zakonske odredbe na konkretni slučaj. Kad je reč o primeni procesnih pravila, Ustavni sud ukazuje na opšti princip da, iako je pravo na podnošenje nekog pravnog sredstva (tužbe, žalbe, predloga za izvršenje, itd.) predmet regulisanja kroz odgovarajuće zakonske norme, sudovi su obavezni da primene pravila postupka izbegavajući kako preterani formalizam koji bi ugrozio pravičnost postupka, tako i potpunu fleksibilnost koja bi obesmisllila odgovarajuće proceduralne zahteve predviđene zakonima. Zapravo, pravo na pristup sudu je ugroženo kada pravila prestaju da služe ciljevima pravne sigurnosti i primerenog sprovođenja pravde i stvore neku vrstu barijere koja sprečava stranku da nadležan sud odluči o njenom zahtevu u meritumu (videti, *mutatis mutandis*, presudu Evropskog suda za ljudska prava *Eşim v. Turkey*, od 17. septembra 2013, st. 21). Ustavni sud ukazuje da i primena procesnog pravila o odbacivanju pravnog sredstva, zbog nedostavljanja dovoljnog broja primeraka nekog podneska, u određenim slučajevima predstavlja preterani formalizam koji dovodi do povrede prava na pristup sudu, kao elementa prava na pravično suđenje (videti o tome presudu Evropskog suda za ljudska prava *Sergey Smirnov v. Russia*, od 22. decembra 2009).

[17] Ustavni sud ocenjuje da je, u konkretnom slučaju, odbacivanje podnosiocovog predloga za izvršenje zbog nedovoljnog broja primeraka, predstavljalo krajnji formalizam izvršnog suda koji je doveo do povrede prava podnosioca ustavne žalbe na pristup sudu, kao elementa prava na pravično suđenje iz čl. 32. st. 1. Ustava. Ovakvu svoju ocenu Ustavni sud, između ostalog, zasniva i na činjenici da je sam zakonodavac već u sledećem stavu člana na koji se postupajući sud pozvao (čl. 101. st. 6. ZPP), propisao obavezu suda da u slučaju nedovoljnog broja primeraka, o trošku stranke, sam umnoži podnesak. Ovim je zakonodavac u samom zakonu materijalizovao otklon od preteranog formalizma, te ukazao postupajućim sudovima kako da postupaju u slučaju da stranka ne dostavi neki od podnesaka u dovoljnom broju primeraka. U konkretnom slučaju, postupajući sud je zanemario navedenu odredbu zakona i odbacio predlog za izvršenje poverioca, ovde podnosioca ustavne žalbe, kao neuređan, čime mu je povredio pravo na pristup sudu, kao element prava na pravično suđenje.

[18] Pored navedenog, Ustavni sud, ispitujući navode podnosioca ustavne žalbe sa aspekta prava na pravično suđenje, posebno ističe i da se pravičnost jednog sudskog postupka uvek ceni u odnosu na postupak kao celinu. Dakle, ceni se i žalbeni postupak, odnosno u konkretnom slučaju postupak po prigovoru (videti presudu Evropskog suda za ljudska prava *C.G. v. United Kingdom*, od 19. decembra 2001). Podnosilac ustavne žalbe je u prigovoru protiv rešenja kojim je odbačen kao neuređan njegov predlog za izvršenje, naveo da je nekoliko dana po podnošenju predloga, a svakako pre donošenja rešenja o odbacivanju predloga za izvršenje, podneo i četvrti primerak predloga. On je u prigovoru postupajućem sudu, pored navedenog, ukazao i na odredbu čl. 101. st. 6. ZPP, kao i to da predlog nije nerazumljiv i nepotpun, da bi se odbacio s pozivom na shodnu primenu odredbe čl. 101. st. 5. ZPP. Međutim, drugostepeno veće suda nije u osporenom drugostepenom rešenju odgovorilo na ovakve, nesumnjivo bitne navo-

de podnosioca, već je samo lakonski potvrdilo rešenje sudije pojedinca o odbacivanju predloga za izvršenje kao navodno neurednog. Ustavni sud ukazuje na svoj stav da je za ocenu da li su ispunjeni standardi prava na pravično suđenje iz čl. 32. st. 1. Ustava, neophodno sagledati da li je sud pravnog leka ispitao odlučna pitanja koja su pred njega izneta ili se zadovoljio pukim potvrđivanjem odluka nižeg suda (videti, pored ostalih, Odluku Ustavnog suda UŽ-3187/2010 od 11. decembra 2013. (SG 1/14, 58 i sled.) i presudu Evropskog suda za ljudska prava *Helle protiv Finske*, od 19. decembra 1997, st. 60).

[19] Polazeći od svega izloženog, a posebno imajući u vidu da je punomoćnik podnosioca ustavne žalbe samoinicijativno dostavio četvrti primerak predloga za izvršenje, i to pre nego je imao saznanje da je predlog za izvršenje odbačen, Ustavni sud je, saglasno odredbi čl. 89. st. 1. Zakona o Ustavnom sudu (SG 109/07, 99/11 i 18/13 – Odluka US), ustavnu žalbu usvojio, te je utvrdio da je rešenjima Osnovnog suda u Požarevcu I 839/12 od 31. maja 2012. i IPV(I) 323/12 od 1. avgusta 2012, povređeno pravo podnosioca ustavne žalbe na pravično suđenje zajemčeno čl. 32. st. 1. Ustava, i odlučio kao u prvom delu tačke 1. izreke.

[20] 6. Ustavni sud je ocenio da se štetne posledice učinjene povrede navedenog ustavnog prava mogu otkloniti samo poništajem osporenog drugostepenog rešenja Osnovnog suda u Požarevcu IPV(I) 323/12 od 1. avgusta 2012. i određivanjem da Osnovni sud u Požarevcu, kao nadležan sud, donese novu odluku o prigovoru koji je podnosilac ustavne žalbe izjavio protiv rešenja istog suda I 839/12 od 31. maja 2012. Stoga je Ustavni sud, saglasno odredbi čl. 89. st. 2. Zakona o Ustavnom sudu, odlučio kao u tački 2 izreke.

[...]

3.

Ustav čl. 32. st. 1; ZOSPO čl. 72.

Arbitrerno i proizvoljno u smislu standarda pravičnog suđenja je restriktivno shvatanje čl. 72. ZOSO, po kojem se pod punovažnim pravnim osnovom za sticanje zakonite državine podrazumeva samo formalno-pravni akt (ugovor) na osnovu koga je državina stečena, a ne i sticanje državine u postupku arondacije koji zbog krivice nadležnih organa nije sproveden do kraja u smislu zaključenja pisanog sporazuma o razmeni nepokretnosti.*

Us, odluka od 25. februara 2016. – už 744/14 (As u Kragujevcu)

Iz obrazloženja: [13] 4. [...] Ustavni sud ukazuje da je podnosilac ustavne žalbe, kao tužilac, tražio utvrđenje prava svojine na spornoj parceli, po osnovu arondacije (odnosno po osnovu održaja), a koja mu je dodeljena u zamenu za zemljište koje je njemu oduzeto u postupku arondacije. Međutim, sporno zemljište se u Katastru nepokretnosti vodi kao vlasništvo Republike Srbije, a pravo korišćenja je upisano na Ministarstvo poljoprivrede.

[14] Ustavni sud dalje konstatuje da se čl. 58 Ustava jemči mirno uživanje svojine i da pravo svojine može biti oduzeto samo u javnom interesu utvrđenom na osnovu zakona, uz naknadu koja ne može biti niža od tržišne. U parničnom postupku koji je prethodio podnošenju ustavne žalbe nesumnjivo je utvrđeno da je doneto rešenje kojim je utvrđen opšti interes za sprovođenje arondacije, da je podnosiocu oduzeto zemljište u postupku arondacije i da je to zemljište dodeljeno na korišćenje korisniku arondacije Zemljišnoradničkoj zadruzi „1. maj“. Podnosiocu ustavne žalbe je na ime naknade za odu-

zeto zemljište dodeljena na korišćenje sporna parcela, koja mu je predata i u posed, ali postupak arondacije nije formalno okončan – nije zaključen pismeni ugovor o razmeni nepokretnosti između podnosioca i korisnika arondacije, niti je sprovedena promena prava vlasništva u javnim knjigama o nepokretnostima na oduzetoj i dodeljenoj parceli. Osporenim parničnim presudama je pravnosnažno odbijen tužbeni zahtev podnosioca da se utvrdi njegovo pravo svojine na spornoj parceli po osnovu arondacije i održaja jer, po nalaženju suda, podnosilac nije dokazao da ima punovažan pravni osnov za sticanje prava svojine na spornoj parceli – pismeni ugovor o razmeni nepokretnosti. U konkretnom slučaju, postupak arondacije koji je formalnopravno pokrenut je faktički i sproveden, te stoga, po oceni Ustavnog suda, podnosilac ustavne žalbe ne može snositi štetne posledice što postupak arondacije nije formalnopravno okončan zaključenjem ugovora ili donošenjem pojedinačnog akta nadležnog organa, koji bi bio osnov za promenu prava vlasništva na dodeljenoj (spornoj) parceli u javnim knjigama o nepokretnostima.

[15] Ustavni sud smatra da su Osnovni sud u Paraćinu i Apelacioni sud u Kragujevcu povredili garancije prava na pravično suđenje kada su osporene presude zasnovali na restriktivnom tumačenju čl. 72. Zakona o osnovama svojinskopравnih odnosa, nalažeći da se pod punovažnim pravnim osnovom za sticanje zakonite državnine podrazumeva samo formalno-pravni akt (ugovor) na osnovu koga je državnina stečena, a ne i sticanje državnine u postupku arondacije koji zbog krivice nadležnih organa nije sproveden do kraja. Ustavni sud ističe da je održaj pravni institut koji postoji u opštem interesu, zato što se pretvaranjem faktičkog stanja u pravno stanje ostvaruje izvesnost u pravnim odnosima, odnosno realizuje načelo pravne sigurnosti. Ovakvim tumačenjem normi merodavnog prava podnosilac ustavne žalbe je lišen prava na naknadu za zemljište koje je njemu oduzeto u postupku arondacije i postalo državno dobro, odnosno prava da mu se umesto oduzeto zemljišta na ime naknade dodeli u svojinu drugo odgovarajuće zemljište – sporna parcela.

[16] Ovakvo pravno stanovište je već zauzeto u Odluci Ustavnog suda Už 8576/2014. (očigledna greška, treba 2013, nap. M. K.) od 19. novembra 2015. godine (videti internet stranicu na: www.ustavni.sud.rs).

[17] 6. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud je utvrdio da je podnosiocu ustavne žalbe osporenim presudama Osnovnog suda u Paraćinu P 1757/11 od 11. jula 2013. i Apelacionog suda u Kragujevcu Gž 3054/13 od 1. novembra 2013. povređeno pravo na pravično suđenje, zajemčeno čl. 32. st. 1. Ustava. Sud je stoga ustavnu žalbu usvojio, saglasno odredbi čl. 89. st. 1 Zakona o Ustavnom sudu (*Službeni glasnik RS* 109/07, 99/11, 18/13. – Odluka US, 40/15 – dr. zakon i 103/15), odlučujući kao u tački 1 izreke.

[...]

4.

Ustav čl. 32 st. 1; ZIO iz 2011 čl. 218 [= ZIO čl. 360].

Zahtev za rušenje zida predstavlja u smislu izvršnog postupka potraživanje koje može da ispuni i drugo lice, pa stoga primena takvog stava redovnih sudova ne predstavlja kršenje prava na pravično suđenje u smislu zabrane arbitrerne (proizvoljne) primene prava.*

US, odluka od 19. februara 2015. – Už 7871/12 (OS u Pirotu)

5.

Zoo čl. 277 st. 2; ZPP čl. 163.

Iznos troškova parničnog postupka dosuđen sudskom odlukom predstavlja novčanu obavezu i stranka ima pravo na zateznu kamatu počev od dana donošenja sudske odluke pa do isplate po čl. 277. st. 2. ZOO.

GO VKS, pravni stav od 3. marta 2015.

6.

ZPP čl. 150 st. 2, 154.

Stranka ima pravo na troškove parničnog postupka obračunate po advokatskoj tarifi i kada punomoćnika – advokata (ili javnog pravobranioca) na ročištu zamenjuje pripravnik.

GO VKS, zaključak od 4. marta 2014.

Obrazloženje: [1] U sudskoj praksi je sporno značenje čl. 150. st. 2. ZPP (*Službeni glasnik RS 72/11*) koji glasi: „parnični troškovi obuhvataju i naknadu za rad advokata i drugih lica kojima zakon priznaje pravo na naknadu.“

[2] S tim u vezi se postavlja pitanje: da li stranka ima pravo na parnične troškove kada se u postupku pred sudom javlja advokatski pripravnik (ili pripravnik javnog pravobranilaštva).

[3] U jednom delu sudske prakse izraženo je stanovište „da advokatski pripravnik nema pravo na naknadu parničnih troškova po advokatskoj tarifi, pa analogno ni pripravniku koji je zamenjivao gradskog javnog pravobranioca ne pripadaju troškovi prema toj tarifi“ (rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu GŽ 1612/13).

[4] Prema drugom većinskom shvatanju, pravo na troškove imaju stranke u postupku, pa kako advokata može da zameni advokatski pripravnik zaposlen u njegovoj kancelariji, to stranka ima pravo na troškove obračunate po advokatskoj tarifi i za zastupanje na ročištima na kojima je umesto advokata raspravi prisustvovao advokatski pripravnik.

[5] Građansko odeljenje je usvojilo drugo shvatanje.

[6] Pravo na troškove pripada strankama u skladu sa kriterijumom uspeha u sporu (čl. 153. ZPP), krivice u prouzrokovanju (čl. 155. ZPP) i opredeljenog zahteva (čl. 163. ZPP). Struktura i visina troškova zavise od toga da li su bili „potrebni za vođenje parnice“ s tim da, ako je propisana tarifa za nagrade advokata ili za druge troškove, odmeriče se prema toj tarifi (čl. 154. ZPP).

[7] Iako procesni zakon (ZPP) izričito ne pominje pravo stranke na troškove za zamenička zastupanja, pravo stranke na ove troškove proizilazi iz jezičkog i logičnog tumačenja pravila sadržanih u Zakonu o parničnom postupku i Zakonu o advokaturi.

[8] Naime, po čl. 88. ZPP punomoćnika koji je advokat može zameniti advokatski pripravnik koji je kod njega zaposlen, ako je stranka tako odredila u punomoćju osim u postupku po pravnim lekovima. Advokata može zameniti samo advokatski pripravnik zaposlen u njegovoj advokatskoj kancelariji ili drugi advokat neposredno ili posredstvom svog advokatskog pripravnika u skladu sa zakonom (čl. 22. Zakona o advokaturi).

[9] Iz izloženog proizilazi da punomoćnik koji je advokat ima pravo na naknadu troškova u skladu sa advokatskom tarifom od stranke koju zastupa, pa samim tim stranka ima pravo na troškove koji nastanu u skladu sa izloženim pravilima ZPP (uspeh

u sporu, opredeljenost troškova i dr.). S obzirom da punomoćnika – advokata može zameniti advokatski pripravnik to se njegovo prisustvo na ročištima u parničnom postupku izjednačava sa prisustvom advokata, pa stranka ima pravo i na naknadu troškova za ona ročišta na kojima je prisustvovao advokatski pripravnik po zameničkom punomoćju).

7.

ZPP iz 2004: čl. 395 (= ZPP: čl. 404).

Potreba za ujednačavanjem sudske prakse kao razlog za dopuštenosti posebne revizije nije ispunjen onda kada su nižestepeni sudovi u konkretnom predmetu različito rešili pravno pitanje, već onda kada su sudovi u drugim predmetima drugačije rešili to pitanje u odnosu na pobijanu odluku.*

VKS, rešenje od 27. septembra 2012. – Rev 1245/11 (AS u Novom Sadu)

Iz obrazloženja: [1] Presudom Osnovnog suda u Zrenjaninu P 1070/2010. od 03.03.2010. delimično je usvojen tužbeni zahtev i obavezana tužena da tužiocu isplati iznos od 300.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od 03. 03. 2010. godine na ime zadovoljenja zbog povrede prava tužioca na pravično suđenje iz čl. 6. st. 1. Evropske konvencije u vezi sa čl. 18. i 32. Ustava Republike Srbije izvršene od strane B. P., sudije Opštinskog suda u Zrenjaninu u sudskom predmetu pod oznakom P 875/09. Sa viškom tužbenog zahteva preko dosuđenog iznosa, a do traženog iznosa i to za iznos od 300.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od 03. 03. 2010. pa do isplate kao i u delu tužbenog zahteva kojim je tužilac predložio da sud naredi na trošak Republike Srbije objavljivanje izreke ove presude u dnevnom listu V. n. tužbeni zahtev je odbijen kao neosnovan. Odlučeno je da svaka stranka snosi svoje troškove.

[2] Apelacioni sud u Novom Sadu je presudom Gž 883/2011 od 05.05.2011. odbio kao neosnovanu žalbu tužioca i potvrdio prvostepenu presudu u delu odbijenog tužbenog zahteva. Usvojena je žalba tužene u delu usvojenog tužbenog zahteva, preinačena prvostepena presuda i kao neosnovan odbijen tužbeni zahtev za isplatu prvostepenom presudom dosuđenog iznosa od 300.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom počev od 03.03.2010. pa do isplate. Rešenjem o troškovima spora sadržanim u izreci drugostepene presude tužilac je obavezan da tuženoj naknadi troškove spora u iznosu od 31.000,00 dinara.

[3] Protiv drugostepene presude tužilac je blagovremeno izjavio reviziju zasnovanu na odredbi čl. 395. ZPP (2004). Razloge izuzetne dozvoljenosti revizije obrazložio je potrebom novog tumačenja prava i ujednačavanja sudske prakse u parnicama po ovim tužbama. Reviziju je izjavio zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 361. st. 2. t. 12. ZPP i pogrešne primene materijalnog prava iz čl. 363. ZPP, a u vezi sa čl. 398. st. 1. t. 1. i 3. ZPP.

[...]

[5] Apelacioni sud u Novom Sadu je rešenjem R3 160/11 od 16.11.2011. predložio Vrhovnom kasacionom sudu da o reviziji tužioca izjavljenoj protiv drugostepene presude odluči u smislu čl. 395. ZPP. Predlog za takvo odlučivanje zasnovan je na potrebi tumačenja prava i ujednačavanja sudske prakse jer je zasnovana na različitom tumačenju prava od čega zavisi osnovanost ili neosnovanost ovakvih tužbenih zahteva.

[6] Revizijski sud nije prihvatio predlog drugostepenog suda za odlučivanje o reviziji tužioca kao izuzetno dozvoljenoj po odredbi čl. 395. ZPP jer nalazi da nisu ispunjeni uslovi za primenu navedene zakonske odredbe.

[7] Odredbom čl. 395. ZPP propisano je da je revizija izuzetno dozvoljena i protiv drugostepene presude koja se ne bi mogla pobijati revizijom po odredbama čl. 394. ovog zakona kada je po oceni apelacionog suda o dopuštenosti ove revizije potrebno da se razmotre pravna pitanja od opšteg interesa, ujednači sudska praksa ili kada je potrebno novo tumačenje prava. Istaknuti razlozi za odlučivanje o reviziji po čl. 395. su ujednačavanje sudske prakse i tumačenje prava. Nisu ispunjeni uslovi za ujednačavanje sudske prakse odlučivanjem o reviziji po čl. 395. ZPP jer ni tužilac ni Apelacioni sud u Novom Sadu ne dostavljaju odluke iz kojih proizilazi neujednačena sudska praksa, a činjenica da prvostepeni i drugostepeni sud u predmetnom sporu u konkretnoj pravnoj situaciji donose različite odluke ne znači i da je sudska praksa nakon drugostepenog odlučivanja i dalje neujednačena u sporovima za naknadu štete po ovom osnovu. (...)

8.

ZOO čl. 379.

Rok zastarelosti za potraživanja utvrđena sudskim izvršnim ispravama počine da teče od dana izvršnosti.*

VKS, presuda od 3. oktobra 2013. – Prev 137/13, Pzp 3/13 (PAS)

9.

ZOO čl. 117; PZ čl. 253. st. 2; ZPP čl. 294. st. 1, 374. st. 2. t. 3, 391. st. 2.

1. čl. 117. ZOO predstavlja opštu odredbu o prestanku prava na zahtev za poništaj pravnorelevantne izjave volje zbog mana volje.

2. Poništaj izjave o priznanju očitstva prema čl. 253. st. 2. PZ je specijalna odredba u osnovu na čl. 117. ZOO, jer ne predviđa objektivni, već samo subjektivni rok.

3. Istekom roka za traženje poništaja nastupa prekluzija i zbog toga gubljenje prava na sudsku zaštitu, i tada nema uslova za meritorno odlučivanje, pa se presuda po žalbi ukida i tužba odbacuje, i to po službenoj dužnosti.*

AS u Novom Sadu, rešenje od 9. januara 2013. – Gž 810/12 (VS u Subotici)

10.

ZOO: čl. 172. st. 1; ZPP iz 2004: čl. 220, 223. (čl. 228, 231. ZPP)

1. Pogrešno tumačenje zakona od strane suda samo po sebi nije dovoljno za nastanak odštetnog zahteva protiv države, već je potrebno je da je šteta nastala kao posledica svesnog ili krajnje nepažljivog ili nesavesnog postupanja suda u vršenju zakonskih ovlašćenja ili zloupotrebe ili preko-račenja tih ovlašćenja.

2. Za navedene činjenice teret tvrdnje i dokazivanja snosi onaj koji tvrdi da je imalac zahteva (poverilac).*

AS u Novom Sadu, presuda od 24. januara 2013. – GŽ 1364/2012 (VS u Novom Sadu)

Iz obrazloženja: [...] [9] Na osnovu ovako utvrđenog činjeničnog stanja, prvostepeni sud je doneo pobijanu presudu kojom je odbio tužbeni zahtev tužioca pravilno konstatujući da u radu organa tužene – suda, ne postoji nezakonitost niti nepravilnost u radu, pa samim tim nema ni osnova za naknadu štete koju tužilac svojim zahtevom potražuje.

[10] Obrazlažući svoju odluku prvostepeni sud je pravilno konstatovao da je odgovornost tužene države kao pravnog lica za štetu koju prouzrokuje njen organ, propisana odredbom čl. 172. st. 1. ZOO, da ona postoji kada je trećem licu šteta prouzrokovana u vršenju ili u vezi sa vršenjem funkcija državnog organa, te da ne dovodi svako nepravilno postupanje državnog organa u okviru zakonskih ovlašćenja do prava trećeg lica na naknadu štete. Odgovornost države postoji ako je šteta nastala kao posledica takvog rada njenog organa koji se može smatrati prekoračenjem, zloupotrebom ili pogrešnom primenom datih ovlašćenja. Organ koji postupa u okviru zakonskog ovlašćenja nije odgovoran za pogrešno tumačenje zakonske norme. Primena neodgovarajuće zakonske norme nije povreda dužnosti sama po sebi u vršenju funkcija državnog organa. Izraženo pravno mišljenje u tumačenju prava i donošenju odluke suda kao državnog organa, nije osnov odgovornosti za štetu, bez obzira da li je ono potvrđeno u instancionom postupku ili su odluke zasnovane na njemu ukinute ili preinačene. Samo na osnovu činjenice da su presude prvostepenog i drugostepenog suda u pravosnažno okončanoj parnici preinačene u revizijskom postupku, ne vodi odgovornosti tužene za traženu naknadu štete. Za postojanje te odgovornosti potrebno je da je šteta nastala kao posledica svesnog ili krajnje nepažljivog ili nesavesnog postupanja suda u vršenju zakonskih ovlašćenja ili zloupotrebe ili prekoračenja tih ovlašćenja, što u konkretnom slučaju nije reč, niti tužilac na tako nešto ukazuje. Kako se u konkretnom slučaju radilo o različitom tumačenju propisa, odnosno odredaba materijalnog prava, a za koje tužilac tvrdi da se radi o nezakonitom postupanju, pravilan je zaključak prvostepenog suda da ne postoji odgovornost države za eventualno nastalu štetu, jer se u predmetnom slučaju radi o tumačenju zakonske norme. S obzirom na navedeno neosnovani su navodi žalbe tužioca da je prvostepeni sud pogrešno zaključio da u konkretnom slučaju nema osnova za naknadu štete koju tužilac svojim zahtevom potražuje.

[11] Nesumnjivo je da odgovornost države za rad njenih organa ne može proizilaziti iz pogrešne primene ili tumačenja propisa, pogotovo kada su oni rezultat pogrešnog pravnog shvatanja, odnosno tumačenja konkretne pravne norme. Da bi postojao osnov za naknadu štete, neophodno je da podnosioc takvog zahteva, tj. tužilac, dokaže da je šteta nastala i u čemu se ogleda, da je pričinjena nečijom radnjom ili propuštanjem, (u konkretnom slučaju radnjom organa Republike Srbije – suda koji je doneo odluku – presudu) koja je bila protivzakonita, te da postoji uzročno-posledična veza između radnje i nastale štete, odnosno da je šteta prouzrokovana grubom nepažnjom ili namerom kao posledicom nezakonitog rada konkretnog suda ili sudije koji je učestvovao u donošenju odluke. U ovoj pravnoj stvari tužilac nije dokazao niti nezakonitost rada suda, niti nastanak štete uzrokovane donošenjem predmetnih presuda, te samim tim ne dokazuje ni neophodnu uzročno-posledičnu vezu. S obzirom na pravilo o teretu dokazivanja iz čl. 220. i 223. ZPP, kako tužilac nije izneo činjenice niti predložio dokaze na kojima zasniva svoj zahtev, pravilno prvostepeni sud tužbeni zahtev odbija.

[12] Navodi žalbe tužioca, kojima se iznosi mišljenje tužioca da je prvostepeni sud donoseći odluku u ovoj pravnoj stvari bio motivisan da zaštiti budžet tužene i da je odluka prvostepenog suda posledica uticaja izvršne vlasti na rad sudova, jesu bez osnova i utemeljenja i potpuno su irelevantni za pravilnost i zakonitost odluke prvostepenog suda.

[...]

11.

ZIP iz 2004. čl. 24. (= ZIO čl. 108. i sled.) +

Zbog prirode državinske zaštite izvršenje rešenja o smetanju državine ne sprečava činjenica da je eventualno treće lice vlasnik predmeta izvršenja i stoga je izlučna tužba neosnovana.*

AS u Beogradu, presuda od 10. marta 2015. – Gž 7433/13 (I OS u Beogradu)

Iz obrazloženja: [...] [4] Prema utvrđenom činjeničnom stanju rešenjem Trećeg opštinskog suda u Beogradu P 8083/07 od 11.02.2008. godine, dopunjenim rešenjem istog suda od 18.04.2008. godine, utvrđeno je da je tuženi BB oduzeo mirnu državinu tužioca, a ovde tuženog BB1, na stanu aa na taj način što je promenivši bravu ulaznih vrata provalio i uselio se u stan. Istovremeno, tuženi BB je obavezan da navedeni stan vrati u isključivu državinu tužiocu, ovde tuženom BB1, tako što će se iz njega iseliti i uz sve primerke ključa predati mu ga ispražnjenog od svih lica i stvari, uz ovlašćenje tužiocu da, za slučaj da tuženi ne postupi kako mu je naloženo, o njegovom trošku promeni bravu na ulaznim vratima. Takođe, zabranjeno je tuženom da na opisani ili sličan način smeta tužiocu u mirnoj državini predmetnog stana, a određena je i privremena mera kojom je tuženom naložena činidba identična činidbi sadržanoj u odluci o tužbenom zahtevu. Pravnosnažnim rešenjem Četvrtog opštinskog suda u Beogradu I 10185/09 od 24.06.2009. godine, po predlogu ovde tuženog BB1 kao izvršnog poverioca, određeno je izvršenje na osnovu navedenog rešenja, pa je u postupku nastavljenim pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu (novi broj I 39196/10) dana 11.03.2011. godine izvršenje sprovedeno tako što je predmetni stan izvršnom poveriocu predala ovde tužilja uz konstataciju na zapisniku o sprovođenju izvršenja da se u stanu nalazi od 09.05.2008. godine. Dana 09.05.2008. godine tužilja je u svojstvu kupca sa VV u svojstvu prodavca zaključila i pred sudom overila ugovor o kupoprodaji predmetnog stana. Pre nego što je zaključio taj ugovor VV je, preko zastupnika VA dana 26.06.2007. godine zaključio i pred sudom overio predugovor o kupoprodaji istog stana, tada u izgradnji, sa tuženim BB1.

[5] Polazeći od tako utvrđenog činjeničnog stanja prvostepeni sud je ocenio da u odsustvu dokaza da je tuženi BB1 stekao pravo vlasništva na predmetnom stanu tužilja, koja u smislu čl. 455. ZOO i čl. 4. Zakona o prometu nepokretnosti poseduje pravno valjan osnov za to, ima pravo koje sprečava izvršenje određeno rešenjem Četvrtog opštinskog suda u Beogradu I 10185/09 od 24.06.2009. Stoga je primenom odredbe čl. 24. Zakona o izvršnom postupku (*Službeni glasnik* 125/04) doneo pobijanu presudu kojom je usvojio tužbeni zahtev i tako određeno rešenje proglasio nedopustivim.

[6] Ovakva odluka prvostepenog suda se ne može prihvatiti jer je na činjenično stanje, koje je u delu relevantnom za donošenje odluke o postavljenom tužbenom zahtevu pravilno i potpuno utvrđeno, prvostepeni sud pogrešno primenio materijalno pravo, na šta se osnovano ukazuje u žalbi tuženog BB1.

[7] Prema odredbi čl. 24. Zakona o izvršnom postupku, primenom koga je doneta pobijana presuda, lice koje tvrdi da u pogledu predmeta izvršenja ima pravo koje sprečava izvršenje može pokrenuti parnični postupak radi nedopustivosti izvršenja.

[8] Izvršna isprava na osnovu koje je dozvoljeno sporno izvršenje doneta je u postupku po tužbi ovde tuženog BB1 za zaštitu državine na predmetnom stanu. To znači

da je, kada se ima u vidu odredba čl. 70. Zakona o osnovama svojinskopравnih odnosa, njome pružena zaštita faktičkoj vlasti tuženog na predmetnom stanu i da je predaja stana u državinu tuženom BB1 izvršnim rešenjem P 8083/07 naložena radi uspostave poslednjeg faktičkog stanja poseda. Nasuprot ovom pravu tuženog tužilja ističe pravo svojine na istom stanu, po tom osnovu i pravo na državinu, kao posebno pravo koje kao nezavisno od prava na običnu državinu kao faktičku vlast na stvari uživa sudsku zaštitu u drugoj parnici (u smislu čl. 81. Zakona o osnovama svojinskopравnih odnosa). Kako osnovanost tužbenog zahteva za proglašenje izvršenja nedopustivim nije moguće ceniti nezavisno od prava koje se štiti odlukom na osnovu koje je određeno izvršenje i kako se faktička vlast na stvari štiti nezavisno od prava vlasništva i prava na državinu iste stvari, to se ispostavlja da pravo koje tužilja u ovoj parnici ističe nije podobno da bi se sprečilo predmetno izvršenje.

[9] Kod takvog stanja stvari osnovano tuženi BB1 u žalbi ukazuje da je zaštitu prava na koje pretenduje tužilja, umesto u ovoj, trebalo da ostvaruje u parnici o pravu na državinu predmetnog stana u kojoj bi bila raspravljena sporna pitanja koja se tiču takvog prava pa i raspravljanje prava svojine na njemu.

[...]

12.

ZPP čl. 7, 231; ZN čl. 222.

1. a) Da bi sud utvrdio pravnorelevantne činjenice mora da raspoláže potrebnom činjeničnom gradom, a koju dobija od stranaka. stoga su stranke same odgovorne ako to ne učine nakon ukazivanja suda na takvu potrebu, i to ona stranka koju shodno konkretnom pravilu o raspodeli tereta dokazivanja pogađa rizik nedokazanosti.

b) Raspodela tereta dokazivanja je pravno pitanje materijalnog prava, pa stoga žalbeni sud može bez otvaranja glavne rasprave da preinači prvostepenu presudu.

2. Rizik nedokazanosti činjenica koje se odnose na ograničenje odgovornosti naslednika za dugove ostavioca snosi naslednik kao dužnik.*

AS u Nišu, presuda od 14. januara 2016. – 27 Gž 2406/15 (OS u Negotinu)

Iz obrazloženja: [...] [5] Prema utvrđenom činjeničnom stanju, Preduzeće „F-Hot komerc“ DOO iz T., čiji je osnivač i zastupnik bio tužilac, i sada pok. suprug tužene, Š. D., zaključili su ugovor o posredovanju 22.05.1998, kojim je dogovoreno da preduzeće naručuje poslove od sada pok. D. i istog ovlašćuje da u svoje ime i za svoj račun posreduje u prodaji i plasmanu proizvoda, kao i da je pok. D. ovlašćen da vrši prodaju i reklamu proizvoda u svoje ime i za svoj račun, a da mu na ime posredničke provizije pripada 10% od vrednosti realizovane prodajom proizvoda. Ugovor je overen pred Opštinskom upravom Kladovo pod br. 1071/98 od 22.05.1998. Dana 31. 07. 2006. tužilac je sa pok. D. sačinio ugovor za isplatu duga za preuzetu robu iz ugovora o posredovanju u iznosu od 30.265 DM, a koji dug potiče iz perioda od 22.05.1998. do 20.07.2000. Pok. D. se obavezao da navedeni dug isplati za godinu dana, mesečnim uplatama prema svojim mogućnostima, a svedoci ovog ugovora su F. H. i tužena M. Jedina uplata po osnovu ovog duga izvršena je 25.12.2007. u iznosu od 500 evra, dok u ostalom delu pok. D. nije ispunio svoju obavezu. Pok. D. preminuo je 3. 10. 2007, a njegovim jedinim naslednikom oglašena je

supruga tužena M. i to na jednom putničkom vozilu marke „Zastava“, jednoj vazdušnoj pušci i novčanim sredstvima na čekovnoj kartici, kao i na 16 neisplaćenih zarada koje je ostavilac ostvarivao kod „IHP Krajina Prahovo“ DOO.

[6] Prvostepeni sud svoju odluku zasniva na tome da postoji predmetno dugovanje sada pok. supruga tužene u odnosu na tužioca, da je ugovor o visini duga od 31.07.2006. godine zaključen bez prinude i prisile, te da je kao takav pravno valjan, međutim da tužena, kao naslednik, u skladu sa Zakonom o nasleđivanju, odgovara za dugove ostavioca do visine vrednosti nasleđene imovine, pa kako nijedna od stranaka nije predložila veštačenje u cilju utvrđivanja visine vrednosti nasleđene imovine i kako je ona, u svakom slučaju manja od dugovanog, tužbeni zahtev odbija.

[7] Na utvrđeno činjenično stanje prvostepeni sud je pogrešno primenio materijalno pravo, zbog čega je pobijana presuda morala biti preinačena.

[8] Naime, prema čl. 1. st. 1. i 2. Zakona o nasleđivanju nasleđuje se zaostavština, a zaostavštinu čine sva nasleđivanju podobna prava koja su ostaviocu pripadala u trenutku smrti. Čl. 206. st. 1. ZN propisuje da se smrću lica otvara nasleđe, a čl. 212. da zaostavština prelazi po sili zakona na ostaviočeve naslednike u trenutku njegove smrti. Čl. 222. ZN regulisan je obim naslednikove odgovornosti za dugove i propisano da naslednik odgovara za ostaviočeve dugove do visine vrednosti nasleđene imovine i do ove visine ta odgovornost je neograničena i bezuslovna.

[9] S obzirom na utvrđeno potraživanje tužioca, čija visina proističe iz pismenog ugovora, a u iznosu od 30.265 DM, tj. 14.974 evra, kako je to precizirao tužilac, da bi odlučio o tužbenom zahtevu, prvostepeni sud je morao da ima utvrđenu činjenicu o tome kolika je vrednost nasleđene imovine tužene.

[10] U skladu sa odredbom čl. 231. ZPP ako sud na osnovu izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću da utvrdi neku činjenicu o postojanju činjenice primeniće pravilo o teretu dokazivanja. Stranka koja tvrdi da ima neko pravo snosi teret dokazivanja činjenice koja je bitna za nastanak ili ostvarivanje prava ako zakonom nije drukčije propisano. Stranka koja osporava postojanje nekog prava snosi teret dokazivanja činjenice koja je sprečila nastanak ili ostvarivanje prava ili usled koje je pravo prestalo da postoji ako zakonom nije drukčije propisano.

[11] Osnovano se žalbom tužioca ukazuje da je prvostepeni sud pogrešno primenio čl. 231. ZPP, s obzirom da je tužena ta koja je tvrdila da je univerzalni sukcesor svog supruga, te da je na njoj bio teret dokazivanja da je vrednost imovine, koju je nasleđila, manja od potraživanja tužioca. Ovo iz razloga što je tužena osporila postojanje prava tužioca, koje je kao takvo utvrđeno tokom prvostepenog postupka. Ona je osporila i ostvarenje prava, međutim, na te okolnosti nije predložila izvođenje dokaza veštačenjem vrednosti nasleđene imovine.

[12] Da bi doneo odluku sud mora da raspolaze potrebnom činjeničnom građom. Činjeničnu građu može formirati na osnovu sprovedenog dokazivanja kojim je stekao uverenje u pogledu postojanja odnosno nepostojanja dokazivih činjenica. Prema čl. 7. ZPP stranke su dužne da iznesu sve činjenice i da predlože dokaze kojima se utvrđuju te činjenice. Prema čl. 228. ZPP svaka stranka dužna je da iznese činjenice i priloži dokaze na kojima zasniva svoj tužbeni zahtev. Stranke su same odgovorne ako to ne učine nakon ukazivanja suda na takvu potrebu, a u konkretnom slučaju ta odgovornost je na strani tužene. Prvostepeni sud, na osnovu izvedenih dokaza, nije mogao da formira odgovarajući stav o postojanju dokazivanih činjenica, pa kako je teret dokazivanja o visini nasleđene imovine bio na tuženoj, nije mogao da vrši proizvoljnu ocenu te vrednosti,

u smislu da je ona manja od tužiočevog potraživanja i da, u tom smislu, donosi odluku na štetu tužioca, već je upravo primenom pravila o teretu dokazivanja trebalo da usvoji tužbeni zahtev.

[13] S obzirom na utvrđeno postojanje duga, iz ugovornog odnosa tužioca sa pok. suprugom tužene, kao i na to da tužena nije dokazala da je vrednost nasledene imovine manja od tužiočevog potraživanja, to je ona u obavezi da tužiocu isplati iznos od 14.974 evra (tužilac je sam konvertovao 30.265 DM na dan 01.01.2002. na navedeni iznos u evrima, iako je prema obračunu na taj dan on bio 15.747,25 evra, tj. 1 evro – 1.95583 DM). Pok. D. i tužilac su međusobno dugovanje regulisali pismenim ugovorom od 31. 07. 2006. godine, kojim su konstatovali da je pok. D. dužan tužiocu 30.265 DM, koje će mu vratiti u roku od jedne godine, mesečnim isplatama do 31. 07.2007, od kada i dospeva tužiočevo potraživanje. S toga je tužena dužna da 14.974 evra isplati tužiocu sa pripadajućom kamatom od 31.07.2007, kao danom dospeća, a u skladu sa čl. 277. ZOO, dok je u preostalom delu za traženu kamatu odbijen kao neosnovan.

[...]

[15] Sa izloženih razloga, a na osnovu ovlašćenja iz čl. 394. st. 1. t. 4. ZPP odlučeno je kao u izreci presude.

Priradio
Dr Marko S. Knežević,
asistent Pravnog fakulteta
Univerziteta u Novom Sadu

**СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 03. 06. 2016. године**

1. ДАМЈЕНИЋ ИВАНА, дипломирани правник, рођена 05. 07. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Васе Стајића 17.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника ДАМЈЕНИЋ ИВАНА, адвокатски приправник код Ристић Зорана, адвоката у Новом Саду, са даном 07. 06. 2016. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

2. МАКСИЋ ЈЕЛЕНА, дипломирани правник, рођена 22. 08. 1989. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Петра Драпшина 48.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника МАКСИЋ ЈЕЛЕНА, адвокатски приправник код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 07. 06. 2016. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

3. КОЗЛИНА БОЈАНА, дипломирани правник, рођена 30. 03. 1988. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Инђији, Краља Петра I 9, локал 8 и 9.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника КОЗЛИНА БОЈАНА, адвокатски приправник код Ракић Миланка, адвоката у Инђији, са даном 07. 06. 2016. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

4. КОВАЧЕВИЋ САНЕЛА, дипломирани правник, рођена 21. 02. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 17А, улаз 2.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника КОВАЧЕВИЋ САНЕЛА, адвокатски приправник код Стеванић Николе, адвоката у Новом Саду, са даном 07. 06. 2016. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

5. МОЋИЋ ДЕАН, дипломирани правник, рођен 25. 07. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Трг младенаца 4.

6. АРАМБАШИЋ СТЕВАН, дипломирани правник, рођен 02. 04. 1965. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Вељка Петровића 3.

7. ОСТОЈИЋ ЈЕЛЕНА, дипломирани правник, рођена 05. 10. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Толстојева 43.

8. СРЂЕНОВИЋ БОШЊАКОВИЋ ЗВЈЕЗДАНА, дипломирани правник, рођена 01. 10. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Словачка 13.
9. ЛАСИЦА БИЉАНА, дипломирани правник, рођена 03. 12. 1974. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Железничка 4.
10. КОЈАДИНОВИЋ МАРИЈА, дипломирани правник, рођена 28. 07. 1981. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Народног фронта 19/1, стан 83.
11. ПОКРАЈАЦ ЈЕЛЕНА, дипломирани правник, рођена 26. 12. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Душана Васиљева 9/15.
12. ВУЈАНОВИЋ ВЛАДИМИР, дипломирани правник, рођен 14. 09. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Темерину, Новосадска 344.
13. ЗУКИЋ ДАРКО, дипломирани правник, рођен 16. 06. 1986. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Врбасу, Народног фронта 53.
14. БАЈАГИЋ НАЂА, дипломирани правник, рођена 28. 04. 1988. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Врбасу, Иве Лоле Рибара 9.
15. ГАТАРИЋ СРЂАН, дипломирани правник, рођен 15. 02. 1989. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Змај Јовина 9.
16. РАЂЕНОВИЋ ОЉА, дипломирани правник, рођена 05. 09. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Старој Пазови, Бранка Радичевића 12–14, локал 11.
17. ПАВИЋЕВИЋ СТРАХИЊА, дипломирани правник, рођен 19. 07. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Гимназијска 1/1.
18. МОСТАРСКИ ДУШАН, дипломирани правник, рођен 11. 09. 1981. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачкој Тополи, Маршала Тита 53/1.
19. ТРБОЈЕВИЋ МИРЈАНА, дипломирани правник, рођена 23. 12. 1981. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Стапарски пут 10.
20. РУЖИЋ МИЛОШ, дипломирани правник, рођена 19. 02. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Вршцу, Васка Попе 9.
21. СТОЈАНОВИЋ МИЛОШ, дипломирани правник, рођен 13. 12. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 08. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 17А, улаз 2.
22. ЂЕРИ ИШТВАН, дипломирани правник, рођен 10. 09. 1979. године УПИСУЈЕ СЕ 30. 06. 2016. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачкој Тополи, Петефи бригаде 14.
23. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ОПАЧИЋ МИРКО, рођен 14. 07. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Радовић Небојше, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

24. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАКСИМОВИЋ ТАЊА, рођена 25. 09. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

25. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ТАДИН МИРЈАНА, рођена 17. 04. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

26. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЦВЕТИЋАНИН ДАНКА, рођена 24. 05. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Иванчић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

27. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МОГИН ЉУБИЦА, рођена 18. 05. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Божић Зорана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

28. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КАПИКУЛ ЖЕЉКО, рођен 13. 12. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Чекић Бранимира, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

29. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КРЧМАР МАРИЈА, рођена 20. 02. 1993. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Божић Зорана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

30. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду НЕДОВИЋ ДРАГАН, рођен 30. 06. 1983. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Алексић др Немање, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

31. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАРКОВ ТАМАРА, рођена 22. 06. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Марков Александра, адвоката у Бечеју, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

32. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛИЧЕВИЋ СТЕВАН, рођен 20. 01. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Јовановић Владимира, адвоката у Сремској Митровици, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

33. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МУДРЕНИЋ ЂОРЂЕ, рођен 02. 11. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Стокић Милоша, адвоката у Руми, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

34. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ОСВАЛД СТАНИСЛАВА, рођена 26. 02. 1977. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Перић Дамира, адвоката у Сомбору, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

35. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАНДИЋ ВИШЊА, рођена 10. 01. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бошкић Јасмине, адвоката у Оџацима, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

36. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду АМИЦИЋ ЈЕЛЕНА, рођена 06. 10. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Амицић Радивоја, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

37. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПЕТРОВИЋ НИКОЛА, рођен 23. 04. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

38. УПИСУЈЕ се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КРИВОКУЋА БИЉАНА, рођена 12. 04. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Алексић др Немање, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

39. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПОПОВИЋ ЈЕЛЕНА, рођена 22. 06. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Салак Јоакима, адвоката у Кули, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

40. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВАСИЉЕВИЋ ИВАНА, рођена 25. 12. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Ћирјаковић Горана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

41. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЈАТОВИЋ САЊА, рођена 16. 09. 1992. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Павлов Горана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

42. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СЛОБОДА МИЛИЦА, рођена 24. 10. 1992. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

43. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду РАДОВАНОВИЋ БИЉАНА, рођена 27. 12. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

44. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ОКИЉЕВИЋ ПРЕДРАГ, рођен 11. 03. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Микеш Драгана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

45. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПОПОВИЋ ЈЕЛЕНА, рођена 20. 02. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

46. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ДОБРИЛОВИЋ МИЛИЦА, рођена 14. 09. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бајић Милоша, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

47. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БАШИЋ БОЖА, рођен 05. 09. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Војновић Горана, адвоката у Оџацима, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

48. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИШЧЕВИЋ НЕНАД, рођен 09. 07. 1992. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Мишчевић Јована, адвоката у Новом Кнежевцу, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

49. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ГРБА НАТАЛИЈА, рођена 18. 08. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Митрески Момчила, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

50. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛОСАВЉЕВИЋ ДРАГАНА, рођена 05. 03. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Милосављевић Младена, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

51. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КОЈАДИНОВИЋ РАДЕ, рођен 09. 05. 1984. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Којадиновић Милета, адвоката у Зрењанину, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

52. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду НЕДИЋ СРЂАН, рођен 16. 02. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, дана 09. 06. 2016. године, у трајању од две године.

53. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПЕТКОВИЋ ЈОВАН, рођен 03. 02. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

54. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПРОКИЋ СТЕВАН, рођен 30. 05. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Зарић Драгана, адвоката у Сомбору, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

55. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ДЕСНИЦА ДУШКА, рођена 22. 12. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

56. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БАЈАГИЋ БРАНКО, рођен 14. 01. 1984. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бајагић Јелене, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

57. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ТЕГЕЛТИЈА НЕВЕНА, рођена 18. 10. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

58. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛОСАВЉЕВИЋ ИРЕНА, рођена 30. 06. 1978. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Спасојевић Иванчић Дејане, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

59. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ФЕЈЕШ АНДРЕА, рођена 08. 01. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Михајлов Татјане, адвоката у Зрењанину, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

60. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ОЛЋАН СЛОБОДАН, рођен 23. 03. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Јованов Мирослава, адвоката у Зрењанину, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

61. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БАТИНИЋ ТАМАРА, рођена 14. 12. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Ивошевић Милене, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

62. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЈАТОВИЋ МАРИЈА, рођена 26. 02. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Мркишић Јасне, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

63. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КОНСТАНТИНИДИС ВЛАДИМИР, рођен 23. 08. 1992. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Десница Петровић Биљане, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

64. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВИДОВИЋ МАРИЈА, рођена 22. 08. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Лазаревић Радована, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

65. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СЕЛАК ТАЊА, рођена 14. 06. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Радивојевић Наталије, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

66. УПИСУЈЕ се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ИВАНОВИЋ ПРЕДРАГ, рођен 17. 07. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Рикић Ристе, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

67. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ТУВИЋ СЛОБОДАН, рођен 11. 10. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Симић Драгана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

68. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СУБИЋ МИЛАН, рођен 27. 01. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

69. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду НЕДИЋ ТАМАРА, рођена 13. 12. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Етински Велка, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

70. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛОСАВЉЕВИЋ НАТАША, рођена 23. 06. 1992. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Милосављевић Мирослава, адвоката у Сремској Митровици, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

71. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЋУРЧИЋ НИКОЛА, рођен 07. 09. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Перовић Марић Мирјане, адвоката у Кикинди, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

72. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЕРДЕЉАН НЕМАЊА, рођен 09. 10. 1992. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Шуња Томислава, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

73. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВЛАИСАВЉЕВИЋ ДРАГАНА, рођена 18. 05. 1981. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бокан Дејана, адвоката у Бачкој Паланци, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

74. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СЕДЛАР ДОМИНИК, рођен 08. 10. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

75. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СТАМЕНКОВИЋ АЛЕКСАНДРА, рођена 12. 09. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Радовић Небојше, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

76. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ТОШИЋ ЗОРКА, рођена 06. 09. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Унковић Милана, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

77. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАРКОВИЋ НЕМАЊА, рођен 08. 10. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Зечевић Ненада, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

78. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СТАЈИЋ БАТИЋ ИРЕНА, рођена 16. 04. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

79. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БУРАЋ ТИМЕА, рођена 16. 07. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Шереш Шимон Марије, адвоката у Новом Саду, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

80. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КАДАР БРИГИТА, рођена 18. 08. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Нађ Чабе, адвоката у Суботици, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

81. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ШТИМАЦ МИЛАН, рођен 04. 03. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Кошић Бојана, адвоката у Панчеву, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

82. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МРЂА МИЛИЦА, рођена 01. 08. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Злоколица Слободана, адвоката у Бечеју, дана 10. 06. 2016. године, у трајању од две године.

83. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ПАНТОВИЋ БРИГИТА, адвокат у Новом Саду са даном 30. 06. 2016. године, ради пензионисања.

– Именовани адвокат задржава чланство у Посмртном фонду АК Војводине.

– Пацек Штефанија, адвокат у Беочину, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

84. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ЈЕМЧ БИЉАНА, адвокат у Новом Саду са даном 01. 06. 2016. године, на лични захтев.

– Црномарковић Душан, адвокат у Новом Саду, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

85. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ГОДОШЕВ ДУШИЦА, адвокат у Зрењанину са даном 15. 04. 2016. године, на лични захтев.

– Станков Јован, адвокат у Зрењанину, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

86. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ЧОЛАК ГОРАН, адвокат у Руми са даном 07. 05. 2016. године, услед смрти.

– Милошевић Мирослав, адвокат у Руми, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

87. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ЗАГОРАЦ ЖЕЉКО, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Козомора Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 04. 05. 2016. године.

88. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине КАЛДАРАШ ЖЕЉКО, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, са даном 30. 05. 2016. године.

89. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ПЕТКОВИЋ МАРИЈА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, са даном 01. 06. 2016. године.

90. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ПРАЋА МИЛЕНКО, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Михајловић Мирјане, адвоката у Новом Саду, са даном 01. 06. 2016. године.

91. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ДРАЈИЋ НЕВЕНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, са даном 04. 05. 2016. године.

92. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ЗДРАВКОВИЋ ИВАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, са даном 09. 05. 2016. године.

93. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ЛОНЧАРИЋ МАРИЈАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, са даном 05. 05. 2016. године.

94. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ВИТИЋ ЈЕЛЕНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Јовичић Бранибора, адвоката у Новом Саду, са даном 09. 05. 2016. године.

95. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине АРСИЋ МИЛАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Ковачевић Зорана, адвоката у Новом Саду, са даном 17. 05. 2016. године.

96. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине БИЈЕЛОВИЋ ИТАНА, адвокатски приправник у Врбасу, на адвокатско-приправничкој вежби код Рогановић Горана, адвоката у Врбасу, са даном 03. 05. 2016. године.

97. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине БУХА АЛЕКСАНДРА, адвокатски приправник у Сремској Митровици, на адвокатско-приправничкој вежби код Радуловић Ж. Драгана, адвоката у Сремској Митровици, са даном 01. 05. 2016. године.

98. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да БАБОВИЋ ИВАНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на обављање адвокатуре због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 09. 05. 2016. до 08. 05. 2017. године.

– Ивошевић Милена, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика.

99. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да БРКИЋ ЉУБИЦИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на обављање адвокатуре због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 21. 05. 2016. до 19. 05. 2017. године.

– Радуловић Ивана, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика.

100. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да БЕРЕТИЋ ДУШАНКИ, адвокату у Руми, привремено престаје право на обављање адвокатуре због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 10. 06. 2016. до 09. 06. 2017. године.

– Савин Влада, адвокат у Руми, одређује се за привременог заменика.

101. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да МАЋИНЦА СОФИЈИ, адвокату у Ковину, привремено престаје право на обављање адвокатуре због породилског одсуства почев од 06. 05. 2016. године.

– Мађинца Никола, адвокат у Ковину, одређује се за привременог заменика.

102. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ЈОКСИМОВИЋ БРАНИСЛАВИ, адвокату у Кикинди, привремено престаје право на обављање адвокатуре због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 07. 06. 2016. до 06. 06. 2017. године.

– Бјелановић Божо, адвокат у Кикинди, одређује се за привременог заменика.

103. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ЈОВАНОВИЋ САВИЦИ, адвокатском приправнику у Новом Саду, привремено престаје право на обављање приправничке вежбе због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 28. 05. 2016. до 27. 05. 2017. године.

104. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ДАНИЛОВ МАРЈАНОВИЋ ДУШКИ, адвокатском приправнику у Новом Саду, привремено престаје право на обављање приправничке вежбе због боловања почев од 27. 04. 2016. године.

105. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ВУЈОВИЋ МИРНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на обављање адвокатуре због боловања, од 10. 05. 2016. до 08. 08. 2016. године.

– Бијелица Богдан, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика.

106. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је САБО ДРАГАНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 03. 05. 2016. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и неге детета.

– Сабо Звонко, адвокат у Врбасу, разрешава се дужности привременог заменика.

107. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВУЈОВИЋ МИРНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 09. 05. 2016. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због неге детета.

– Бијелица Богдан, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

108. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је РИКИЋ СЛАЂАНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 14. 05. 2016. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и неге детета.

– Рикић Ристо, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

109. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МИЋИЋ ЈЕЛЕНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 11. 05. 2016. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и неге детета.

– Влаховић Митар, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

110. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЈОВАНОВИЋ МИРОЈЕ, адвокат у Новом Саду, наставио са радом дана 01. 06. 2016. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због избора на функцију помоћника градоначелника Новог Сада.

– Лакић Срђан, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

111. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МИЛОШЕВИЋ МИЛИЦА, адвокат у Војводи Степи, наставила са радом дана 30. 05. 2016. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и неге детета.

– Нађалин Оливера, адвокат у Војводи Степи, разрешава се дужности привременог заменика.

112. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ДАНИЛОМ МАРЈАНОВИЋ ДУШКА, адвокатски приправник у Новом Саду, наставила са адвокатско-приправничком вежбом дана 28. 12. 2015. године, након што јој је привремено било престало право на обављање вежбе због посебне неге детета.

113. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СИКИМИЋ САЊА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 06. 05. 2016. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и неге детета.

– Сикимић Младен, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

114. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Жунић Тијана, адвокат у Новом Саду, променила презиме, које сада гласи Жунић Марић.

115. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Берак Деана, адвокат у Зрењанину, променила презиме, које сада гласи Берак Савковић.

116. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да се Орос Лајош, адвокат у Кањижи, разрешава дужности преузиматеља адвокатске канцеларије Мухи Ласла, адвоката у Кањижи, на коју је постављен решењем број 78/15 од 30. 01. 2015. године.

– Ердег Нађ Жужана, адвокат у Кањижи, одређује за преузиматеља адвокатске канцеларије Мухи Ласла, адвоката у Кањижи.

117. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ОЗЕР ЛАСЛО ГЕРГЕЉ, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Агоштон Ласла, адвоката у Новом Саду дана 27. 05. 2016. године, те да исту наставља код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, дана 28. 05. 2016. године.

118. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ДИМИТРИЈЕВИЋ НИКОЛА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 10. 05. 2016. године, те да исту наставља код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, дана 11. 05. 2016. године.

119. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је АНЂЕЛКОВИЋ НЕМАЊА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Мила-

на, адвоката у Новом Саду, дана 03. 05. 2016. године, те да исту наставља код Ристић Зорана, адвоката у Новом Саду, дана 04. 05. 2016. године.

120. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТУФЕГЦИЋ МИЛИЦА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 17. 05. 2016. године, те да исту наставља код Туфегџић Срђана, адвоката у Новом Саду, дана 18. 05. 2016. године.

121. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАРИЧИЋ МАРИЈАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Милице, адвоката у Новом Саду, дана 31. 05. 2016. године, те да исту наставља код Примовић Гордане, адвоката у Новом Саду, дана 01. 06. 2016. године.

122. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је АВРИЋ НИКОЛА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, дана 04. 05. 2016. године, те да исту наставља код Јовичић Ранка, адвоката у Новом Саду, дана 05. 05. 2016. године.

123. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Мунижаба Радомир, адвокат у Новом Саду, приступио Заједничкој адвокатској канцеларији „Мунижаба“, са седиштем у Новом Саду, Јеврејска 13, почев од 12. 05. 2016. године.

124. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПЕРИЋ ЖИВКА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Пастерова 18/6/27, почев од 01. 05. 2016. године.

125. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВУЧКОВИЋ СНЕЖАНА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Стевана Мусића 1, почев од 23. 05. 2016. године.

126. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЖУНИЋ ТИЈАНА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Позоришни трг 7/6А, почев од 01. 07. 2016. године.

127. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЖУНИЋ НЕМАЊА, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Позоришни трг 7/6А, почев од 01. 07. 2016. године.

128. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЖУНИЋ ВИТОМИР, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Позоришни трг 7/6А, почев од 01. 07. 2016. године.

129. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ШВОЊА БОЖИДАР, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Петра Драпшина 48, почев од 12. 05. 2016. године.

130. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЈОВАНОВИЋ МИРОЈЕ, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Васе Стајића 15, почев од 01. 06. 2016. године.

131. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ФЕРК БЕРЕЊИ ВЛАСТА, адвокат у Суботици, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Матка Вуковића 6, почев од 18. 04. 2016. године.

132. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је КОТРОШАН ЦВЕТАНА, адвокат у Зрењанину, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Краља Александра I Карађорђевића 28/16, почев од 26. 04. 2016. године.

133. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТУТУЛУГЦИЈА РАДОВАН, адвокат у Сремској Митровици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Стари шор 97, почев од 01. 06. 2016. године.

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*akvojvodine@gmail.com*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 19. октобра 2016. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2016.